

Vergaderjaar 2017–2018

34 960 XIII

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (XIII), de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en het Diergezondheidsfonds (F) voor het jaar 2018 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota)

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL

Wetsartikelen 1 tot en met 3

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2018 wijzigingen aan te brengen in:

1. de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat;
2. de begrotingsstaat inzake de agentschappen van het Ministerie Economische Zaken en Klimaat;
3. de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;
4. de begrotingsstaat inzake de agentschappen van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;
5. de begrotingsstaat inzake het Diergezondheidsfonds.

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,
E.D. Wiebes

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
C.J. Schouten

Memorie van toelichting

Inhoudsopgave

A.	ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL	1
B.	BEGROTINGSTOELICHTING	3
1.	Leeswijzer	3
2.	Overzicht belangrijkste suppletoire uitgaven- en ontvangstenmutaties	3
	Belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 2018 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (Eerste suppletoire begroting)	3
	Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2018 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (Eerste suppletoire begroting)	5
	Belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 2018 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Eerste suppletoire begroting)	6
	Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2018 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Eerste suppletoire begroting)	8
3.	De beleidsartikelen	9
	1. Goed functionerende economie en markten	9
	2. Bedrijvenbeleid: innovatie en duurzaam ondernemen	11
	3. Toekomstfonds	16
	4. Een doelmatige energievoorziening en beperking van de klimaatverandering	21
	5. Meerjarenprogramma Nationaal Coördinator Groningen	26
	6. Concurrerende, duurzame, veilige agro-, visserij- en voedselketens	27
	7. Groen onderwijs van hoge kwaliteit	34
	8. Natuur en biodiversiteit	35
4.	De niet-beleidsartikelen	37
	40. Apparaat EZK	37
	41. Nominaal en Onvoorzien EZK	39
	42. Apparaat LNV	41
	43. Nominaal en Onvoorzien LNV	42
5.	De agentschappen	43
	Agentschap Telecom (AT)	43
	Dienst ICT Uitvoering (DICTU)	45
	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl)	47
6.	Het Diergezondheidsfonds (DGF)	50

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1. Leeswijzer

Opbouw 1^e suppletoire begroting 2018

Deze 1^e suppletoire begroting geeft een geactualiseerd beeld van de begrotingsuitvoering 2018. Onderdeel B, de begrotingstoelichting, is als volgt opgebouwd:

- 1) Leeswijzer.
- 2) Overzicht belangrijkste suppletoire uitgaven- en ontvangstenmutaties. De belangrijkste verplichtingenmutaties zijn toegelicht in de artikelen.
- 3) De beleidsartikelen. Voor ieder beleidsartikel is de tabel «Budgettaire gevolgen van beleid» opgenomen. Hierin zijn de begrotingsmutaties voor de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten weergegeven.
- 4) De niet-beleidsartikelen. In de budgettaire tabellen zijn de begrotingsmutaties voor de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten opgenomen.
- 5) De agentschappen. In deze 1^e suppletoire begroting zijn de aanpassingen in de agentschapsparagrafen van het Agentschap Telecom (AT), de Dienst ICT Uitvoering (DICTU) en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) opgenomen.
- 6) Het Diergezondheidsfonds (DGF).

Ondergrenzen toelichtingen

Voor het toelichten van de begrotingsmutaties zijn in deze eerste suppletoire begroting de ondergrenzen gehanteerd zoals opgenomen in de onderstaande tabel.

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) in € mln	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € mln)	Technische mutaties (ondergrens in € mln)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 en < 1.000	5	10
=> 1.000	10	20

In sommige gevallen, waar politiek relevant, worden ook posten toegelicht beneden deze ondergrenzen.

2. Overzicht belangrijkste suppletoire uitgaven- en ontvangstenmutaties

Belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 2018 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (Eerste suppletoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Art. nr.	Uitgaven 2018
Stand begroting 2018 na ISB		3.860.285
<i>Belangrijkste suppletoire mutaties:</i>		
Agentschap Telecom	1	6.887
TNO	2	19.000
TKI-Toeslag	2	15.000
Innovatiekredieten	3	8.500
Eindejaarsmarge Toekomstfonds	3	105.199
ETS-compensatie	4	- 17.000

	Art. nr.	Uitgaven 2018
Regeling sportaccommodaties	4	8.000
Pallas	4	19.800
Garantieregeling geothermie	4	6.000
Eindejaarsmarge meerjarenprogramma NCG	5	20.481
Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)	40	5.000
ICT	40	22.600
Loon- en prijsbijstelling	41	48.946
Overige mutaties	Div.	- 2.822
Totaal		265.591
Stand na 1° suppletoire begroting 2018		4.125.876

Toelichting

Agentschap telecom

Het budget voor het Agentschap Telecom is met € 6,887 mln verhoogd voor o.a. het zaakgericht werkensysteem (Digi-AT) en voor de uitvoering van de richtlijn «netwerk- en informatiebeveiliging» die in 2018 van kracht is geworden.

TNO

Dit betreft een toevoeging van € 19 mln vanuit de aanvullende post in het kader van de enveloppe Toegepast Onderzoek uit het Regeerakkoord ter versterking van de kennisbasis (Kamerstuk 33 009, nr. 49).

TKI-Toeslag

Dit betreft de toevoeging van € 15 mln vanuit de aanvullende post in het kader van de enveloppe toegepast onderzoek uit het Regeerakkoord (Kamerstuk 33 009, nr. 49) voor de versterking van de PPS-toeslag regeling en de verhoging van het toeslagpercentage van 25% naar 30%.

Innovatiekredieten

Dit betreft een toevoeging vanuit de aanvullende post in het kader van de enveloppe voor Toegepast Onderzoek uit het Regeerakkoord (Kamerstuk 33 009, nr. 49) om de verplichtingenruimte voor kredietverlening te laten stijgen van € 60 mln naar € 70 mln.

Eindejaarsmarge Toekomstfonds

De niet benutte middelen en de hoger dan geraamde ontvangsten van het Toekomstfonds in 2017 worden conform de fondsconstructie toegevoegd aan het budget voor 2018. Het betreft voornamelijk middelen voor de regelingen Dutch Venture Initiative, Seed-regeling, Innovatiekrediet, Fundamenteel en toegepast onderzoek en de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen.

ETS-compensatie

Het in 2017 niet-gebruikte budget (€ 8,8 mln) is toegevoegd aan het budget 2018. Het budget 2018 wordt vervolgens verlaagd met € 25,8 mln door een kasschuif naar de jaren 2020 en 2021, omdat in die jaren hogere ETS-uitgaven worden verwacht. Per saldo is voor 2018 sprake van een verlaging van de raming met € 17 mln.

Regeling sportaccommodaties

Het voor de openstelling 2018 van de regeling energiebesparing sportaccommodaties benodigde budget (€ 8 mln) wordt van de begroting van het Ministerie van VWS overgeheveld naar het Ministerie van EZK.

Pallas

In 2014 is door het toenmalige EZ aan de Stichting Pallas een lening verstrekt van € 40 mln, waarvan inmiddels € 20,2 mln is betaald. Naar verwachting wordt in 2018 het restant van de lening van € 19,8 mln door Pallas opgevraagd. Omdat hiervoor geen budget beschikbaar was op de begroting is het Pallas-budget met dit bedrag opgehoogd.

Garantieregeling geothermie

RVO verwacht in 2018 verliesdeclaraties uit te moeten keren op basis van de garantieregeling geothermie. Het hiervoor benodigd budget wordt onttrokken aan de reserve geothermie.

Eindejaarsmarge meerjarenprogramma NCG

De niet benutte middelen van het meerjarenprogramma Nationaal Coördinator Groningen worden toegevoegd aan de begroting 2018. Het betreft de regelingen Verduurzaming (€ 11,7 mln), Fonds achterstallig onderhoud (€ 5,0 mln), onderzoeksbudget (€ 1,8 mln) en inzet woningmarkt en het werkbudget van de NCG (€ 2,0 mln).

Algemene verordening gegevensbescherming

Het budget voor ICT-uitgaven is opgehoogd als dekking voor uitgaven inzake de invoering van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

ICT

Er is in 2018 een extra bijdrage nodig aan het agentschap DICTU van € 22,6 mln ten behoeve van diverse ICT-ontwikkelingen bij de organisatieonderdelen van EZK en LNV. Dit wordt onder meer ingezet voor additionele capaciteit voor informatiebeveiliging (€ 7,4 mln), hogere projectkosten van de Cloudwerkplek (€ 5,8 mln), het beheer van de ToegangsVerleningsService (€ 3,3 mln) en kosten van softwarelicenties (€ 2,5 mln).

Loon- en prijsbijstelling

Bij Voorjaarsnota 2018 is loon- en prijsbijstellingstranche 2018 voor EZK en LNV uitgedeeld. De loonbijstelling betreft de vergoeding voor de stijging van de contractloonontwikkeling en de stijging van de sociale lasten en pensioenpremies voor de overheidswerkgevers. De prijsbijstelling betreft de verwerking van de stijging van de diverse prijsindexen.

Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2018 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (Eerste suppletoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Art. nr.	Ontvangsten 2018
Stand begroting 2018 na ISB		3.664.301

	Art. nr.	Ontvangsten 2018
<i>Belangrijkste suppletoire mutaties:</i>		
Terugontvangen bedragen Interreg	2	4.067
Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen	3	4.500
Aardgasbaten	4	- 150.000
Onttrekking reserve geothermie	4	6.000
Kasschuif egalisatieschuld NVWA	40	6.600
Overige mutaties	Div.	3.569
Totaal		- 125.264
Stand na 1^e suppletoire begroting 2018		3.539.037

Toelichting

Terug ontvangen bedragen Interreg

Deze cofinancieringsmiddelen konden niet via de Managementautoriteit worden uitbetaald en zijn derhalve teruggestort naar EZK. De cofinanciering van goedgekeurde projecten zal nu via maatwerkbeschikkingen en een regeling ter beschikking worden gesteld.

Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM)

Dit betreft terugontvangen bedragen van dividendbelasting (€ 1,5 mln) en hogere verwachte ontvangsten als gevolg van de van aandelenverkoop NOM (€ 3 mln), die aanvankelijk voor 2017 waren geraamd, maar bij Najaarsnota 2017 werden doorgeschoven naar 2018.

Aardgasbaten

De aardgasbaten worden naar beneden bijgesteld op basis van het besluit van het Kabinet tot beperking van de aardgaswinning in Groningen.

Onttrekking reserve geothermie

RVO verwacht in 2018 verliesdeclaraties uit te moeten keren op basis van de garantieregeling geothermie. Het hiervoor benodigde budget wordt onttrokken aan de reserve geothermie (= ontvangst).

Kasschuif egalisatieschuld NVWA

NVWA lost de egalisatieschuld voor specialties (huisvestingskosten voor o.a. laboratoria) in 2018 in één keer aan het moederdepartement af. Hierdoor zijn de ontvangsten in 2018 hoger en in de jaren na 2018 lager dan geraamd.

Belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 2018 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Eerste suppletoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Art. nr.	Uitgaven 2018
Stand begroting 2018 na ISB		739.546
<i>Belangrijkste suppletoire mutaties:</i>		
Herinrichting EZK/LNV	43	50.000

	Art. nr.	Uitgaven 2018
LNV eindejaarsmarge	43	14.755
Brexit/NVWA en ZBO's LNV	6	14.600
TO2 middelen toegepast onderzoek	6	13.200
LNV enveloppe Natuur en Waterkwaliteit	6	10.700
Van TNO naar Wageningen Research	6	3.890
Overige mutaties	Div	7.156
Totaal		114.301
Stand na 1° suppletoire begroting 2018		853.847

Toelichting

Herinrichting EZK/LNV

Voor de (her)inrichting van de Ministeries van EZK en LNV wordt voor het jaar 2018 een bedrag van € 50 mln gereserveerd ten behoeve van extra personele en materiele kosten, waaronder voor ICT.

LNV eindejaarsmarge

Deze mutatie betreft de toevoeging van de eindejaarsmarge 2017 voor de programma-uitgaven van LNV.

Brexit/NVWA en ZBO's LNV

Als gevolg van de Brexit zullen de NVWA en andere landbouw gerelateerde keuringsdiensten op grond van (Europese) regelgeving extra keuringen moeten uitvoeren. Voor deze extra inzet geraamd op € 14,6 mln in 2018 moeten de keuringsdiensten extra personeel werven en opleiden.

TO2 middelen toegepast onderzoek

Betreft de toevoeging van € 13,2 mln vanuit de aanvullende post in het kader van de enveloppe Toegepast Onderzoek uit het Regeerakkoord voor onderzoek bij de TO2 instelling Wageningen Research (Kamerstuk 33 009, nr.49).

LNV enveloppe Natuur en Waterkwaliteit

Toevoeging voor LNV van de middelen uit de Regeerakkoord enveloppe «Natuur en Waterkwaliteit» ten behoeve van het 6e Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Het 6e actieprogramma definieert maatregelen die de standaard vormen voor duurzaam en landbouwkundig doelmatig gebruik van stikstof en fosfaat in de Nederlandse landbouw. Het 6e actieprogramma Nitraatrichtlijn is nodig om voor de periode 2018–2021 opnieuw een uitzondering («derogatie») van de Nitraatrichtlijn van de EU te krijgen.

Van TNO naar Wageningen Research

Het betreft het overboeken van kasmiddelen voor het jaar 2018 van middelen van TNO (geraamd op beleidsartikel 2) naar Wageningen Research ten behoeve van de oprichting van het Dutch Food Initiative (versterking van het voedingsonderzoek bij Wageningen Research).

Overige mutaties

Betreft diverse mutaties op de terreinen van art 6 Concurrerende, duurzame, veilige agro-, visserij- en voedselketens en art 8 Natuur en Biodiversiteit onder andere het programma klimaat, de HGIS attaches en

koerscorrecties, de High Containment Unit (HCU), de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en de publieke dienstverlening op de kaart (PDOK).

Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2018 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Eerste suppletoire begroting)

Bedragen x € 1.000

	Art. nr.	Ontvangsten 2018
Stand begroting 2018 na ISB		99.706
<i>Belangrijkste suppletoire mutaties:</i>		
Overige mutaties	Div.	2.809
Totaal		2.809
Stand na 1^e suppletoire begroting 2018		102.515

Toelichting

Overige mutaties

Betreft diverse ontvangsten die verband houden met onder andere de High Containment Unit (HCU), de Centrale Commissie Dierproeven (CCD), de Rijksrederij en leges fosfaathandel.

3. De beleidsartikelen

Budgettaire gevolgen van beleid,

1. Goed functionerende economie en markten

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NvW, amendementen (2)	Stand vastgestelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastgestelde ISB (4)	Mutaties 1 ^o suppletoire begroting (5)	Stand 1 ^o suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
VERPLICHTINGEN	188.396	- 145	188.251	188.251	8.932	197.183	6.032	6.982	9.857	9.732
UITGAVEN	186.299	- 145	186.154	186.154	9.278	195.432	6.378	7.328	10.203	10.078
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	96%		96%	96%		96%				
Subsidies					512	512	400	200		
Digitalisering regionale radio					112	112	400	200		
Cybersecurity					400	400				
Opdrachten	7.503		7.503	7.503	1.664	9.167	2.541	2.991	6.076	5.951
Onderzoek en Opdrachten	2.021		2.021	2.021	- 17	2.004	6	6	6	6
PIANOo/TenderNed	0		0	0						
Beleidsvoorbereiding en evaluaties	5.482		5.482	5.482	187	5.669	- 55	- 55	- 55	- 55
Frequenties en Veiligheid					1.494	1.494	1.090	1.290	2.500	2.500
Digital trust centre							1.500	1.750	3.625	3.500
Cybersecurity										
Bijdragen aan agentschappen	25.732		25.732	25.732	7.032	32.764	3.365	4.065	4.055	4.055
Agentschap Telecom	14.544		14.544	14.544	6.887	21.431	3.300	4.000	4.000	4.000
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	11.188		11.188	11.188	120	11.308	65	65	55	55
DICTU					25	25				
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	149.358	- 145	149.213	149.213		149.213				
Metrologie	9.134		9.134	9.134		9.134				
Raad voor Accreditatie	190		190	190		190				
ACM	696		696	696		696				
CBS	139.338	- 145	139.193	139.193		139.193				
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	3.706		3.706	3.706	70	3.776	72	72	72	72
Nederlands Normalisatie Instituut (NEN)	1.106		1.106	1.106		1.106				
Internationale organisaties	2.600		2.600	2.600	70	2.670	72	72	72	72
ONTVANGSTEN	31.062		31.062	31.062		31.062				
Ontvangsten ACM	162		162	162		162				
High Trust	30.200		30.200	30.200		30.200				
Diverse ontvangsten	700		700	700		700				

Toelichting op de verplichtingen

- Het kabinet heeft in 2017 totaal € 26 mln beschikbaar gesteld voor het aanpakken van cyberspionage en -sabotage, de bestrijding van cybercrime, en het opzetten van een Digital Trust Centre (DTC) om MKB-bedrijven in staat te stellen hun eigen cybersecurity te organiseren. Hiervan is nu € 2,5 mln structureel beschikbaar op de EZ-begroting.
Bij artikel 1 is nu de volgende reeks opgenomen: € 1,5 mln voor 2018, € 1,1 mln voor 2019, € 1,3 mln voor 2020 en voor de verdere jaren € 2,5 mln. Voor de jaren 2018 t/m 2020 is een deel van het budget geboekt op het subsidie instrument Cybersecurity: € 0,4 mln voor 2018, € 0,4 mln voor 2019 en € 0,2 mln voor 2020. Met ingang van 2019 is op dit artikel een nieuwe begrotingsreeks toegevoegd voor Cybersecurity. De reeks start in 2019 met een budget van € 1,5 mln oplopend tot € 3,5 mln structureel vanaf 2022. Dit budget is voor werkzaamheden op het gebied van Cybersecurity campagnes, en veilige ICT producten.
- De bijdrage aan het Agentschap Telecom is met € 6,9 mln. verhoogd. Dit betreft onder meer het budget (€ 4,3 mln) voor het zaakgericht werkensysteem (Digi-AT). Ook is budget uitgetrokken voor de uitvoering van de richtlijn voor netwerk- en informatiebeveiliging die in 2018 van kracht wordt (€ 2,4 mln). De verhoging voor 2019 bedraagt € 3,3 mln en € 4,0 mln voor de volgende jaren. Het Agentschap is aangewezen als toezichthouder inzake de richtlijn voor netwerk- en informatiebeveiliging.

Toelichting op de uitgaven

Zie toelichting bij verplichtingen.

Budgettaire gevolgen van beleid,

2. Bedrijvenbeleid: innovatie en duurzaam ondernemen

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp-begroting 2018 (1)	Mutaties via NVW, motie en amendementen (2)	Stand vastgestelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastgestelde ISB (4)	Mutaties 1° suppletoire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
VERPLICHTINGEN	2.023.586	- 28.825	1.994.761	2.024.761	256.235	2.280.996	6.733	13.131	8.824	5.262
Waarvan garantieverplichtingen	1.300.000		1.300.000	1.300.000	200.000	1.500.000				
UITGAVEN	854.865	- 28.825	826.040	856.040	56.992	913.032	6.980	7.847	8.695	4.578
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	87%		87%	87%		87%				
Garanties	57.269		57.269	57.269	- 99	57.170				
BMKB	41.674		41.674	41.674		41.674				
Storting reserve BMKB	8.850		8.850	8.850		8.850				
Groefaciliteit										
Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)	6.745		6.745	6.745	- 99	6.646				
Garanties MKB Financiering										
Subsidies	95.007	- 1.861	93.146	119.146	5.886	125.032	- 100	1.018	866	351
MKB-Innovatiestimulering										
Topsectoren (MIT)	29.493		29.493	29.493	- 1.692	27.801				
Eurostars	17.808		17.808	17.808		17.808				
Bevorderen Ondernemerschap	5.707		5.707	5.707	4.155	9.862	- 182	- 200	- 40	
Groene Groei en Biobased Economy	300	- 300			1.000	1.000				
Cofinanciering EFRO, inclusief INTERREG	31.373		31.373	31.373	2.430	33.803	89	1.225	913	358
Bijdrage aan ROM's	5.380		5.380	5.380		5.380				
Verduurzaming industrie				26.000		26.000				
Overige subsidies	4.946	- 1.561	3.385	3.385	- 7	3.378	- 7	- 7	- 7	- 7
Ondrachten	46.063	- 13.760	32.303	32.303	12.242	44.545	3.147	5.000	5.125	5.500
Onderzoek en opdrachten	4.835		4.835	4.835	2.297	7.132	- 30			
Caribisch Nederland	1.221		1.221	1.221	2.335	3.556				
ICT beleid	19.735	- 13.760	5.975	5.975	2.831	8.806	- 323	- 250	- 250	
Regeldruk	1.731		1.731	1.731	- 325	1.406				
Mainport Rotterdam	7.868		7.868	7.868		7.868				
Regiekosten regionale functie Invest-NL i.o.	1.016		1.016	1.016	- 20	996				
Cybersecurity	9.657		9.657	9.657	5.124	14.781	3.500	5.250	5.375	5.500
Bidragen aan agentschappen	112.631	- 8.504	104.127	108.127	- 158	107.969	3.597	4.203	2.753	2.504
Bijdrage RVO.nl	85.789	- 5.860	79.929	83.929	9.653	93.582	3.524	4.203	2.753	2.504
Bijdrage Agentschap Telecom	2.873	- 1.244	1.629	1.629	73	1.702				
Bijdrage Logius	2.269	- 1.400	869	869						
Invest-NL i.o.	21.700		21.700	21.700	- 9.884	11.816				

	Stand ontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NvW, amende- menten (2)	Stand vastge- stelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastge- stelde ISB (4)	Mutaties 1° supple- toire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	277.570	- 4.700	272.870	272.870	28.148	301.018	- 38	- 2.284	148	148
Bijdrage aan TNO	132.685		132.685	132.685	17.601	150.286	- 3.325	- 3.850		
Kamer van Koophandel	119.916	- 4.700	115.216	115.216	10.547	125.763	3.287	1.566	148	148
Bijdrage aan NWO-TTW	24.969		24.969	24.969		24.969				
Bijdragen aan medeoverheden	1.630		1.630	1.630		1.630				
Sterke Regio's en Nota Ruimte	1.630		1.630	1.630		1.630				
Bijdragen aan (inter-) nationale organisaties	264.695		264.695	264.695	10.973	275.668	374	- 90	- 197	- 3.925
Internationaal Innoveren	40.022		40.022	40.022	- 150	39.872	- 50	- 50	- 50	- 50
PPS-toeslag (voorheen TKI-toeslag)	107.806		107.806	107.806	15.485	123.291	54			
TO2 (Deltares, MARIN en NLR)	31.415		31.415	31.415	9.800	41.215				
Topsectoren overig	4.070		4.070	4.070	- 832	3.238	272	- 105	- 212	- 3.942
Ruimtevaart (ESA)	67.061		67.061	67.061	- 13.400	53.661				
Bijdrage NBTC	8.694		8.694	8.694		8.694				
Bijdragen organisaties	5.627		5.627	5.627	70	5.697	98	65	65	67
ONTVANGSTEN	109.547		109.547	109.547	15.872	125.419	3.148	3.148	3.148	148
BMKB	33.000		33.000	33.000		33.000				
Groefaciliteit	8.000		8.000	8.000		8.000				
Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)	13.000		13.000	13.000		13.000				
Luchtvaartkredietregeling	9.046		9.046	9.046		9.046				
Rijksoctrooiwet	35.099		35.099	35.099	5.176	40.275	3.000	3.000	3.000	
Eurostars	4.821		4.821	4.821		4.821				
Joint Strike Fighter	3.750		3.750	3.750		3.750				
Diverse ontvangsten	2.831		2.831	2.831	10.696	13.527	148	148	148	148

Toelichting op de verplichtingen

Het verplichtingenbudget is toegenomen met € 256,2 mln. De belangrijkste wijzigingen betreffen:

- Een verhoging van het garantieverplichtingenbudget van € 200 mln voor NESEC in het kader van de afwikkeling van garanties voortvloeiend uit het aanvullend actieplan MKB-financiering uit 2014. Dit betreft een deel van de niet benutte garantieruimte uit 2017.
- Een toevoeging van € 53,3 mln vanuit de aanvullende post in het kader van de enveloppe Toegepast Onderzoek uit het regeerakkoord (zie Kamerstuk 33 009, nr.49). Dit betreft bijdragen voor TNO (€ 19 mln), TO2 instituten Marin, Deltares en NLR (€ 9,8 mln), PPS-toeslag regeling (€ 15 mln), de regeling MKB innovatiestimulering topsectoren (€ 2 mln) en Startups, SBIR, Techniekpact en Valorisatie (€ 7,5 mln).
- Een overheveling van € 9 mln naar het Ministerie van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking voor de internationale ontwikkelactiviteiten in het kader van de oprichting van Invest-NL.
- Een bijdrage van het Ministerie van Financiën (€ 7 mln) en het Ministerie van Justitie (€ 2 mln) voor de bouw en vulling van het UBO-register (Ultimate Beneficial Owner-register).
- Een toevoeging aan de begroting van EZK vanaf de aanvullende post bij Financiën van € 2,6 mln ten behoeve van de tegemoetkoming stormschade BES-eilanden. Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat in afstemming met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stelt namens het kabinet eenmalig € 2,6 mln. (waarvan € 0,125 mln. uitvoeringskosten) beschikbaar als compensatie voor inkomstenderving voor ondernemers in de toeristische sector.

Toelichting op de uitgaven

Oprachten

Invest-NL i.o. (€ 5,1 mln): Dit betreft met name de toevoeging van de niet benutten middelen uit 2017 (€ 4,6 mln). Met ingang van 2019 is op dit artikel een nieuwe begrotingsreeks toegevoegd voor Cybersecurity. De reeks start in 2019 met een budget van € 3,5 mln oplopend tot € 5,5 mln structureel vanaf 2022. Dit budget is voor werkzaamheden op het gebied van Cybersecurity kennis en Innovatie.

Bijdragen aan agentschappen

Bijdrage RVO.nl (€ 9,7 mln): Dit betreft overhevelingen van budget ten behoeve van de opdracht aan RVO.nl in 2018 voor het uitvoeren van diverse regelingen en activiteiten. Dit betreft onder meer: werkzaamheden van het octrooicentrum (€ 1,1 mln); werkzaamheden van het Nederlands Investeringsagentschap (€ 4,1 mln); werkzaamheden van de NFIA in het kader van het aantrekken van bedrijven naar aanleiding van de Brexit en de komst van het EMA (€ 1,1 mln); loon en prijsbijstelling en compensatie voor de euro/dollar-koers ten behoeve van de NFIA en het Innovatie Attaché-netwerk (€ 1 mln); het toevoegen van de eindejaarsmarge voor het Innovatie Attaché-netwerk (€ 0,4 mln); werkzaamheden voor Ruimte in Regels, Digital Gateway en de Hannover Messe (€ 0,7 mln); werkzaamheden voor het Nationaal Landingspunt (€ 0,3 mln), Ideas from Europe (€ 0,2 mln), de Energietransitiefaciliteit (€ 0,1 mln) en Caribisch Nederland (€ 0,1 mln); de uitvoering van de regeling MKB-stimulering Topsectoren, Global Stars en SBIR (€ 0,3 mln) en werkzaamheden ten behoeve van HTSM internationalisering en Interreg (€ 0,1 mln).

Invest-NL i.o. (– € 9,9 mln): Dit betreft in het bijzonder de overheveling van € 9 mln naar het Ministerie van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking voor de internationale ontwikkelactiviteiten in het kader van de oprichting van Invest-NL.

Bijdrage aan ZBO's/RWT's

TNO (€ 17,6 mln): Dit betreft een toevoeging van € 19 mln vanuit de aanvullende post in het kader van de enveloppe Toegepast Onderzoek uit het Regeerakkoord ter versterking van de kennisbasis (Kamerstuk 33 009, nr. 49). Daarnaast is het budget van TNO gecorrigeerd voor het Dutch Food Initiative dat is overgeheveld naar beleidsartikel 6 Concurrerende, duurzame, veilige agro-, visserij- en voedselketens van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Kamer van Koophandel (€ 10,5 mln): Dit betreft de bijdragen van het Ministerie van Financiën (€ 7 mln) en het Ministerie van Veiligheid en Justitie (€ 2 mln) voor de bouw en vulling van het UBO-register. Daarnaast is budget toegevoegd voor het programma NL-groeit (€ 0,8 mln) dat door de KvK wordt uitgevoerd. Voor de inputfinanciering van het handelsregister, beheerd door KvK, is € 0,8 mln bijdrage van de gemeenten aan het budget toegevoegd.

Bijdragen aan (inter)nationale organisaties

PPS-toeslag (€ 15,5 mln): Dit betreft in het bijzonder de toevoeging van € 15 mln vanuit de middelen op de aanvullende post in het kader van de enveloppe toegepast onderzoek uit het Regeerakkoord (Kamerstuk 33 009, nr. 49) voor de versterking van de PPS-toeslag regeling en de verhoging van het toeslagpercentage van 25% naar 30%.

TO2 (€ 9,8 mln): Dit betreft de toevoeging van € 9,8 mln vanuit de middelen op de aanvullende post in het kader van de enveloppe toegepast onderzoek uit het Regeerakkoord (Kamerstuk 33 009, nr. 49) voor de versterking van de kennisbasis van de TO2-instituten (MARIN (€ 2,7 mln, Deltares € 4,2 mln, NLR € 2,9 mln).

Ruimtevaart ESA (– € 13,4 mln): De bijdrage voor het General budget en Kourou ten behoeve van 2018 (€ 13,8 mln) is reeds eind 2017 verstrekt. Als gevolg daarvan kan de uitgavenraming voor Ruimtevaart in 2018 verlaagd worden.

Toelichting op de ontvangsten

Rijksoctrooiwet (€ 5,2 mln): Dit betreft een verhoging van de raming van de octrooi-ontvangsten op basis van de gerealiseerde ontvangsten in de afgelopen jaren.

Diverse ontvangsten (€ 10,7 mln): De belangrijkste mutaties betreffen:

- een bijstelling van de ontvangsten voor Interreg met € 4,1 mln. Deze cofinancieringsmiddelen konden niet via de Managementautoriteit worden uitbetaald en zijn derhalve teruggestort naar EZK. De cofinanciering van goedgekeurde projecten zal nu via maatwerkbeschikkingen en een regeling ter beschikking worden gesteld.
- een terugontvangst van € 2 mln als gevolg van vaststellingen van de subsidiebeschikkingen over de periode 2007–2013 in het kader van het Interreg IVa programma Duitsland-Nederland. Er werden minder middelen ingezet voor deze programma's dan oorspronkelijk toegekend.
- een terugontvangst van € 1,4 mln in het kader van verstrekte opdrachten aan Logius. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de

- kosten voor beheer en de exploitatie e-herkenning lager uitvielen dan de oorspronkelijke opdracht.
- een terugontvangst van € 2,8 mln in het kader van het afsluiten van de opdracht aan RVO.nl ten behoeve van het reeds beëindigde programma Pieken in de Delta. De met het programma gemoeide uitvoeringskosten vielen lager uit dan oorspronkelijk was geraamd.

Toelichting op de begrotingsreserves

Voor de begrotingsreserves worden nu nog geen stortingen en onttrekkingen voorzien.

Begrotingsreserve Borgstelling MKB-kredieten (BMKB)

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2018	69.780
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2018	69.780

Begrotingsreserve Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2018	65.052
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2018	65.052

Begrotingsreserve Groeifaciliteit

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2018	18.313
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2018	18.313

Begrotingsreserve Garantie MKB-faciliteiten

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2018	9.041
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2018	9.041

Budgettaire gevolgen van beleid,

3. Toekomstfonds

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp-ontworp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NVW, motie en amendementen (2)	Stand vastge- steide begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastge- steide ISB (4)	Mutaties 1° supple- toire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
VERPLICHTINGEN	109.897		109.897	109.897	131.102	240.999	3.600	3.600	4.000	
UITGAVEN	189.595		189.595	189.595	102.976	292.571	- 12.253	1.945	4.328	17.761
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	67%		67%	67%		58%				
Leningen	182.001		182.001	182.001	98.312	280.313	- 12.253	1.945	4.328	17.761
I Startups/MKB-FINANCIERING										
Volledig revolving										
Dutch Venture Initiative/Fund of Funds	30.792		30.792	30.792	22.400	53.192				
Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen	4.500		4.500	4.500	4.321	8.821				
Co-investment venture capital instrument(EIF)	10.000		10.000	10.000		10.000				
Gedeelteilijk revolving										
Innovatiekrediet	47.553		47.553	47.553	19.926	67.479				
Risicokapitaal (seed capital)	40.297		40.297	40.297	25.976	66.273		1.945	4.328	17.761
Vroege fasefinanciering	16.682		16.682	16.682	779	17.461				
Start ups/MKB	2.177		2.177	2.177	177	2.354				
NL-Californië Duurzaam E-mobility fund	2.500		2.500	2.500	1.000	3.500				
II INVESTERINGEN IN FUNDAMEN-TEEL EN TOEGEPAST ONDERZOEK										
Met vermogensbehoud										
Fundamenteel en toegepast onderzoek	20.000		20.000	20.000	23.959	43.959	5.000			
Onco Research	2.500		2.500	2.500	2.500	5.000				
Smart Industry	5.000		5.000	5.000	- 2.726	2.274	- 5.000			
III Staatsobligaties Toekomstfonds										
Subsidies	800		800	800	4.054	4.854				
IV Reëel rendement voor onder- zoek										
V Overige subsidies										
Smart Industry					3.310	3.310				
Haalbaarheidsstudies TO2 innovatieve starters	800		800	800	744	1.544				
Bijdragen aan agentschappen	6.794		6.794	6.794	610	7.404				

	Stand ontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NvW, amende- menten (2)	Stand vastge- stelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastge- stelde ISB (4)	Mutaties 1° supple- toire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
Bijdrage Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	6.794		6.794	6.794	610	7.404				
ONTVANGSTEN	40.588		40.588	40.588	6.346	46.934				
MKB-FINANCIERING BESTAAND INSTRUMENTARIUM										
Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen					4.500	4.500				
Fund of Funds (DVI I)/Business Angels)	800		800	800		800				
Innovatiekredieten	30.688		30.688	30.688		30.688				
Seed	9.100		9.100	9.100		9.100				
Vroege fasefinanciering										
MKB-FINANCIERING INCIDENTELE MIDDELEN										
Ontvangsten DVI II										
Ontvangsten fundamenteel en toegepast onderzoek										
Fundamenteel en toegepast onderzoek					1.846	1.846				
Renteontvangsten Toekomstfonds										

Toelichting op de verplichtingen

Het verplichtingenbudget is toegenomen met € 131,1 mln. Dit wordt veroorzaakt door in het bijzonder de volgende bijstellingen:

- Het opvragen van de eindejaarsmarge 2017 en de hoger dan geraamde ontvangsten in 2017 (in totaal ruim € 90 mln). Dit betrof verschillende regelingen: Innovatiekrediet (€ 1,9 mln), Vroegefasefinanciering (€ 2,1 mln), Seed (€ 21,6 mln), Kapitaalverstrekking in Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (€ 2 mln), Startups/mkb (€ 12,2 mln) Investeren in fundamenteel en toegepast onderzoek (16,8 mln), Onco research (€ 12,5 mln), Smart Industry leningen (€ 7,6 mln), Smart Industry subsidies (€ 3,7 mln), NL-Californie Duurzaam E-mobility fund (€ 10 mln).
- Het verplichtingenbudget van het Innovatiekrediet is met € 33,9 mln verhoogd. € 23,9 mln hiervan betreft een technische correctie om het verplichtingenbudget in lijn te brengen met het beschikbare kasbudget. Daarnaast is in 2018 € 10 mln verplichtingenbudget toegevoegd vanuit de aanvullende post in het kader van de enveloppe voor Toegepast Onderzoek uit het Regeerakkoord (Kamerstuk 33 009, nr. 49) om de ruimte voor kredietverlening te laten stijgen van € 60 mln naar € 70 mln.
- Het verplichtingenbudget voor Vroegefasefinanciering en voor Investeren in fundamenteel en toegepast onderzoek is technisch gecorrigeerd om de verplichtingen in lijn te brengen met het beschikbare kasbudget (€ 1,6 mln respectievelijk € 4,9 mln). Daarnaast vond een desaldering van het budget voor Investeren in fundamenteel en toegepast onderzoek plaats, omdat twee projecten van de regeling Toekomstfondskrediet Onderzoeksfaciliteiten, waarvoor reeds voorschotten waren verstrekt, niet zijn doorgegaan. De terug ontvangen middelen (€ 1,8 mln) zijn via een desaldering van de ontvangsten en uitgaven verwerkt in de begroting.
- Vanuit het budget voor Smart Industry (subsidies) is € 1,35 mln via het Provinciefonds beschikbaar gesteld aan de provincies Zuid-Holland, Overijssel en Gelderland voor de opzet van een Smart Industry Hub.

Toelichting op de uitgaven

De uitgaven zijn in totaal met circa € 103 mln toegenomen. De belangrijkste mutaties betreffen:

Volledig revolverend

Dutch Venture Initiative/Fund of funds (€ 22,4 mln): Dit betreffen de niet benutte middelen uit 2017. Deze worden toegevoegd aan het budget voor 2018 voor de uitfinanciering van de aangegane verplichtingen.

Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (€ 4,3 mln): Dit betreft de niet benutte middelen van 2017 die worden toegevoegd aan het budget van 2018. Hiervan wordt € 2 mln ingezet voor het Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling. De uitwerking van het Zeeuwse Innovatiefonds, waarin EZK zal participeren, wordt in 2018 afgerond.

Gedeeltelijk revolverend

Innovatiekrediet (€ 19,9 mln): De niet benutte middelen uit 2017 (€ 10 mln) en de hoger dan geraamde ontvangst (€ 1,5 mln) zijn aan het budget van 2018 toegevoegd. Daarnaast is € 8,5 mln beschikbaar gesteld vanuit de aanvullende post in het kader van de enveloppe voor Toegepast Onderzoek uit het Regeerakkoord (Kamerstuk 33 009, nr. 49)

Risicokapitaal (seed capital) (€ 26 mln): De niet benutte middelen in 2017 (€ 33,3 mln) en de hoger dan geraamde ontvangsten in 2017 (€ 4,4 mln)

zijn toegevoegd aan het budget van 2018. Daarnaast is ruim € 11 mln kasbudget doorgeschoven naar latere jaren en is € 0,5 mln beschikbaar gesteld voor de uitvoeringskosten van RVO voor deze regeling.

Investerings in fundamenteel en toegepast onderzoek (met vermogensbehoud)

Fundamenteel en toegepast onderzoek (€ 24 mln): De niet benutte middelen in 2017 (€ 19,7 mln) zijn toegevoegd aan het budget voor 2018. Deze middelen worden aangewend voor de uitfinanciering van de regeling Toekomstfondskrediet Onderzoeksfaciliteiten en de regeling Thematische Technology Transfer. Daarnaast is € 2,4 mln toegevoegd vanuit het budget voor Smart Industry (leningen). Deze middelen worden ingezet voor de regeling Thematische Technology Transfer. Tot slot heeft voor € 1,8 mln een desaldering van het budget plaatsgevonden (zie toelichting bij de verplichtingen)

Onco Research (€ 2,5 mln): Voor Onco Research werden in 2017 nog geen committeringen aangegaan waardoor ook het bijbehorende kasbudget doorschuift naar 2018. Naar verwachting zullen de committeringen in het kader van Onco Research in 2018 plaatsvinden.

Smart Industry (leningen) (- € 2,7 mln): Dit betreft in het bijzonder een overheveling van € 2,4 mln ten behoeve van de regeling Thematische Technology Transfer.

Subsidies

Smart Industry (€ 3,3 mln): Uit de eindejaarsmarge 2017 is € 4,7 mln aan het budget van 2018 toegevoegd. Hiervan is € 1,2 mln bestemd voor de uitfinanciering en de uitvoeringskosten van de regeling Smart Industry Fieldlabs die in 2017 is opengesteld. De overige € 3,5 mln is gereserveerd voor de uitvoering van de Implementatieagenda Smart Industry. Ten behoeve hiervan is reeds € 1,35 mln via het Provinciefonds beschikbaar gesteld aan de provincies Zuid-Holland, Overijssel en Gelderland voor de opzet van een Smart Industry Hub.

Toelichting op de ontvangsten

Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (€ 4,5 mln): Dit betreft terugontvangsten van dividendbelasting (€ 1,5 mln.) en hogere verwachte ontvangsten als gevolg van de aandelenverkoop NOM (€ 3 mln), die aanvankelijk voor 2017 waren geraamd, maar bij Najaarsnota 2017 werden doorgeschoven naar 2018.

Toelichting ijklijn gasbaten

Het Toekomstfonds wordt mede gevoed met eventuele meevallers uit de aardgasbaten. Er is sprake van meevallers wanneer de gerealiseerde aardgasbaten in een bepaald jaar hoger zijn dan de aardgasbaten zoals die voor dat betreffende jaar geraamd zijn in de Miljoenennota 2015. Deze raming wordt herijkt als er beleidsmatige aanpassingen van de gasproductie plaatsvinden (Kamerstuk 34 000 XIII, nr. 5).

De relevante ijklijn die van invloed is voor de bepaling van de voeding van het Toekomstfonds is vastgelegd en toegelicht in de EZK-begroting 2018 (p. 72).

In de kamerbrief van 29 maart jl. heeft het kabinet toegelicht de gaswinning uit het Groningenveld op zo kort mogelijke termijn volledig te beëindigen (Kamerstuk 33 529, nr. 457). Hierdoor vallen de aardgasbaten lager uit dan eerder bij de Miljoenennota 2018 werd verwacht. Deze beleidsmatige aanpassing van de gasproductie heeft effect op de ijklijn die van invloed is voor de bepaling van de voeding van het Toekomstfonds.

Naar aanleiding van de bovengenoemde wijziging bij Voorjaarsnota 2018 is er sprake van meevallers voor het Toekomstfonds wanneer de gerealiseerde gasbaten in een bepaald jaar hoger zijn dan de gasbaten zoals in onderstaande tabel is opgenomen (stand actuele ijklijn aardgasbaten Voorjaarsnota 2018).

Bedragen x € 1 mln

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ijklijn aardgasbaten Miljoenennota 2018	6.300	5.750	5.950	4.950	1.550	2.100
Bijstelling n.a.v. beleidsmatige aanpassingen (volume-effect) bij Voorjaarsnota 2018		- 150	- 200	- 300	- 350	- 900
Actuele ijklijn aardgasbaten Voorjaarsnota 2018		5.600	5.750	4.650	1.200	1.200

Deze actuele ijklijn wijkt af van de raming van de aardgasbaten op beleidsartikel 4 omdat voor het Toekomstfonds alleen de beleidsmatige aanpassingen van de gasproductie van toepassing zijn. Bij het vaststellen van de gasbatenraming op beleidsartikel 4 spelen onder andere de beursprijs van TTF-gas, de euro/dollar koers en de olieprijs een rol. Deze blijven bij de berekening van de ijklijn voor het Toekomstfonds buiten beschouwing.

Budgettaire gevolgen van beleid,

4. Een doelmatige energievoorziening en beperking van de klimaatverandering

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NVW, motie en amende- menten (2)	Stand vastge- stelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastge- stelde ISB (4)	Mutaties 1° supple- toire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
VERPLICHTINGEN	17.006.273	12.489	17.018.762	17.104.762	1.313	17.106.075	- 1.213	- 1.213	- 498	- 498
Waarvan garantieverplichtingen	66.600									
UITGAVEN	2.187.002	13.113	2.200.115	2.286.115	1.318	2.287.433	- 1.213	10.587	13.497	- 498
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	86%		86%	86%		86%				
Subsidies	1.940.103	- 2.776	1.937.327	1.996.160	- 18.484	1.977.676	- 150	11.650	13.845	- 150
Topsectoren Energie	75.090		75.090	108.723	835	109.558				
- Tenderregeling Energie-innovatie	26.770		26.770	60.403	13.835	74.238				
- SDE+projecten (Hernieuwbare Energie Regeling)	48.320		48.320	48.320	- 13.000	35.320				
Energie-innovatie (IA)	2.368		2.368	2.368	1.540	3.908				
Green Deal	1.500		1.500	1.500		1.500				
Energieakkoord	53.800	- 400	53.400	57.600	- 15.000	42.600				
- Demonstratie-regeling Energie Innovatie (DEI)	48.000	- 6.000	42.000	42.000	- 15.000	27.000				
- Subsidieregeling Duurzame Scheepsbouw	1.000	5.600	6.600	6.600		6.600				
- Projecten Energieakkoord SER	4.800		4.800	9.000		9.000				
MEP	54.991		54.991	54.991	- 35.235	19.756				
SDE	616.059		616.059	616.059	14.337	630.396				
SDE+	1.058.564		1.058.564	1.058.564	- 49.383	1.009.181	- 150	- 150	- 150	- 150
Storting in begrotingsreserve duurzame energie	0		0	21.000		21.000				
Aardwarmte										
Bijdrage ECN				0	75.000	75.000				
ISDE-regeling										
Compensatie Energie-intensieve bedrijven (ETS)	62.000		62.000	62.000	- 17.000	45.000		11.800	13.995	
CCS	5.080	- 3.000	2.080	2.080	- 550	1.530				
Subsidieregeling Energiebesparing en duurzame energie sportaccom- modaties (EDS)	7.651		7.651	0	8.000	8.000				
Hoge Flux Reactor				7.651	- 450	7.201				
Elektrisch rijden				0	200	200				
Caribisch Nederland	3.000		3.000	3.000	- 778	2.222				
Overige subsidies	0	624	624	624		624				
Leningen				0	19.800	19.800				
Pallas				0	19.800	19.800				
Garanties	4.700		4.700	4.700	3.591	8.291				
Aardwarmte				0	6.000	6.000				

	Stand ontwerp-begroting 2018 (1)	Mutaties via NvW, motie en amendementen (2)	Stand vastgestelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastgestelde ISB (4)	Mutaties 1° suppletoire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
Storting in begrotingsreserve										
Aardwarmte	4.700		4.700	4.700	- 2.409	2.291				
Opdrachten	14.268	3.923	18.191	18.191	- 2.646	15.545	- 1.352	- 1.352	- 638	- 638
O&O bodembeheer	4.917		4.917	4.917	- 1.589	3.328	- 1.361	- 1.361	- 647	- 647
SodM onderzoek	2.500		2.500	2.500		2.500				
Joint implementation										
Pallas										
Uitvoeringsagenda Klimaat	0	573	573	573		573				
Klimaat mondiaal	0	350	350	350	- 7	343	9	9	9	9
Onderzoek en opdrachten	6.851	3.000	9.851	9.851	- 1.050	8.801				
Bijdragen aan agentschappen	48.727	11.235	59.962	61.129	1.515	62.644	247	247	247	247
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	46.968	842	47.810	48.977	2.636	51.613				
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	703		703	703		703				
KNMI	1.056	220	1.276	1.276		1.276				
NEA	0	7.528	7.528	7.528	247	7.775	247	247	247	247
Rijkswaterstaat	0	1.215	1.215	1.215		1.215				
RIVM	0	1.430	1.430	1.430	- 1.368	62				
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	115.680		115.680	141.680		141.680				
Doorsluit COVA heffing	111.000		111.000	111.000		111.000				
TNO Kerndepartement	2.980		2.980	28.980		28.980				
TNO SodM	1.700		1.700	1.700		1.700				
Bijdragen aan mede-overheden	36.440		36.440	36.440		36.440				
Uitkoopregeling	36.440		36.440	36.440		36.440				
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	27.084	731	27.815	27.815	- 2.458	25.357	42	42	43	43
ECN/NRG	26.003	355	26.358	26.358	- 2.700	23.658				
Diverse instituten	1.081	376	1.457	1.457	242	1.699	42	42	43	43
ONTVANGSTEN	3.221.211	224.000	3.445.211	3.445.211	- 147.159	3.298.052	- 200.000	- 300.000	- 350.000	- 900.000
COVA	111.000		111.000	111.000		111.000				
Opbrengst heffing ODE (SDE+)	1.074.000		1.074.000	1.074.000		1.074.000				
Onttrekking begrotingsreserve										
duurzame energie	73.000		73.000	73.000		73.000				
Aardgasbaten	1.950.000		1.950.000	1.950.000	- 150.000	1.800.000	- 200.000	- 300.000	- 350.000	- 900.000
Ontvangsten zoutwinning	2.511		2.511	2.511		2.511				
ETS-ontvangsten	0	224.000	224.000	224.000		224.000				
Diverse ontvangsten	10.700		10.700	10.700	2.841	13.541				

Toelichting op de verplichtingen

Voor een toelichting op de verplichtingen wordt verwezen naar de toelichting op de uitgaven.

Toelichting op de uitgaven

MEP

Op de uitfinanciering van de MEP is sprake van lagere uitgaven van € 35,2 mln omdat een aantal subsidies lager is uitgevallen dan gepland. Deze meevaller wordt overgeheveld naar het budget voor de SDE+, zodat het beschikbaar blijft voor het subsidiëren van duurzame energieproductie.

SDE

De verhoging van het SDE-budget met € 14,3 mln heeft betrekking op de verwachte uitgaven ten behoeve van het flankerend beleid SDE+ (inclusief Wind op Zee). De verhoging is gedekt uit het SDE+-budget.

SDE+

De verlaging van het SDE+-budget met per saldo € 49,4 mln heeft verschillende oorzaken:

- Een afname door overheveling van € 10,2 mln naar de begroting van het Ministerie van Defensie als bijdrage aan de kosten van de vervanging van de radarinstallatie bij De Kooy die noodzakelijk is vanwege de aanleg van windparken in Friesland en Noord-Holland.
- Een afname door dekking van het tekort van € 75 mln op het budget voor de InvesteringsSubsidie Duurzame Energie (ISDE).
- Een afname door dekking van de kosten van het flankerend beleid SDE+ 2018 van € 14,3 mln.
- Een afname door overheveling van € 0,8 mln naar het RVO-uitvoeringsbudget ter dekking van extra uitvoeringskosten voor de SDE+.
- Hiertegenover staat een ophoging van het budget door toevoeging van de meevallers op het MEP-budget (€ 35,2 mln) en een toevoeging van het budget voor de Hernieuwbare Energieregeling HER (€ 15,7 mln).

Regeling sportaccommodaties

Het voor de openstelling 2018 van de regeling energiebesparing sportaccommodaties benodigde budget (€ 8 mln) wordt van de begroting van het Ministerie van VWS overgeheveld naar het Ministerie van EZK.

ETS-compensatie

Het in 2017 niet-gebruikte budget (€ 8,8 mln) is toegevoegd aan het budget 2018. Vanwege de voorziene benutting van de ETS-middelen is tevens een kasschuif doorgevoerd. Het budget 2018 wordt daartoe verlaagd met € 25,8 mln door een kasschuif naar de jaren 2020 en 2021, omdat in die jaren hogere ETS-uitgaven worden verwacht.

InvesteringsSubsidie Duurzame Energie (ISDE)

De voor de ISDE benodigde budgetten worden tot op heden jaarlijks gedekt uit het budget dat voor duurzame energieproductie beschikbaar is. Daarom vindt een overheveling van € 75 mln vanuit het SDE+-budget naar het ISDE-budget plaats.

Klimaat- en Energieakkoord

De verlaging met € 15 mln heeft betrekking op het budget voor de Demonstratieregeling Energie-Innovatie (DEI). Deze verlaging wordt ingezet ter dekking van de hogere uitgaven van de Tenderregeling Energie-Innovatie (TSE), die gefinancierd wordt uit het budget voor Topsectoren Energie. Op het budget voor de Topsectoren Energie is ook sprake van een bijna even grote meevaller op de Hernieuwbare Energie-regeling HER, die beschikbaar moet blijven voor duurzame energieproductie en daarom wordt toegevoegd aan het SDE+-budget (zie aldaar).

Pallas

In 2014 is door het toenmalige EZ aan de Stichting Pallas een lening verstrekt van € 40 mln, waarvan inmiddels € 20,2 mln is betaald. Naar verwachting wordt in 2018 het restant van de lening van € 19,8 mln door Pallas opgevraagd. Omdat hiervoor geen budget beschikbaar was op de begroting is het Pallas-budget met dit bedrag opgehoogd. De beleidsmatige verantwoordelijkheid voor Pallas is door de Minister van EZK overgedragen aan de Minister voor Medische Zorg (vanwege de focus op medische isotopen), maar het beheer van de lening aan Pallas blijft bij EZK.

Toelichting op de ontvangsten

Aardgasbaten

De aardgasbaten worden naar beneden bijgesteld op basis van het besluit van het Kabinet tot beperking van de aardgaswinning in Groningen.

Onttrekking reserve geothermie

RVO verwacht in 2018 verliesdeclaraties uit te moeten keren op basis van de garantieregeling geothermie. Het hiervoor benodigde budget (€ 6 mln) wordt onttrokken aan de reserve geothermie (= ontvangst).

Toelichting op de begrotingsreserves

Begrotingsreserve Duurzame energie

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2018	1.774.666
+ Geraamde storting	51.000
- Geraamde onttrekking	- 73.000
Stand (raming) per 31/12/2018	1.752.666

De begrotingsreserve voor duurzame energie is bestemd voor onbesteed gebleven middelen als gevolg van vertraging bij of het niet doorgaan van projecten waaraan subsidie is toegekend op basis van de MEP, de SDE, de SDE+ of de ISDE. Via de reserve blijven deze middelen ook in de toekomst beschikbaar voor het stimuleren van hernieuwbare energieproductie. In 2018 zal naar verwachting zo'n € 51 mln onbenutte (kas)middelen in de begrotingsreserve gestort worden. De verwachte onttrekking van € 73 mln betreft de tranche 2018 van de tijdelijke onttrekking aan de begrotingsreserve die bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2015 aan de orde is geweest (zie hiervoor onder meer het antwoord op vraag 5 en 6 in Kamerstuk 34 210 XIII, nr. 4, blz. 5 – 7).

Begrotingsreserve Aardwarmte

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2018	22.573
+ Geraamde storting	2.291
- Geraamde onttrekking	- 6.000
Stand (raming) per 31/12/2018	18.864

De begrotingsreserve voor de garantieregeling Aardwarmte is bedoeld om het budget voor het mogelijk uitbetalen van verliesdeclaraties meerjarig in te kunnen zetten en een eventuele mismatch in de tijd tussen inkomsten (premies) en uitgaven (verliesdeclaraties) op te vangen. Om gebruik te kunnen maken van de garantieregeling Aardwarmte betalen marktpartijen een kostendeekkende premie aan de uitvoerder van de regeling (RVO.nl) die wordt gestort in de begrotingsreserve. De uit te betalen verliesdeclaraties worden onttrokken aan de reserve.

Begrotingsreserve ECN verstrekte leningen

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2018	6.600
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2018	6.600

De middelen in de begrotingsreserve risicopremie ECN/NRG zullen worden aangesproken als ECN – al dan niet tijdelijk – (gedeeltelijk) niet kan voldoen aan de terugbetalingsverplichtingen volgens de afgesloten leningsovereenkomst.

Budgettaire gevolgen van beleid,

5. Meerjarenprogramma Nationaal Coördinator Groningen

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NVW, motie en amende- menten (2)	Stand vastge- steide begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastge- stelde ISB (4)	Mutaties 1° supple- toire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
VERPLICHTINGEN	38.760		38.760	38.760	15.481	54.241	5.000	6.145	6.144	
UITGAVEN	38.760		38.760	38.760	10.221	48.981	5.360	6.545	10.644	
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	0%		0%	0%		90%				
Subsidies	25.160		25.160	25.160	6.482	31.642	5.360	6.545	10.644	
Verduurzamingsopgave uit aardgasbaten	10.000		10.000	10.000	6.144	16.144	0	6.145	6.144	
Verduurzamingsopgave overig (kader relevante uitgaven)	10.160		10.160	10.160	340	10.500	360	400	4.500	
Instrumentarium woningmarkt	5.000		5.000	5.000	- 2	4.998	5.000			
Opdrachten	13.600		13.600	13.600	3.739	17.339				
Onderzoek en compensatie gemeenten en provincie Werkbudget	7.000 6.600		7.000 6.600	7.000 6.600	1.775 1.964	8.775 8.564				
Bijdragen aan agentschappen										
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland										
Totaal ontvangsten										
Diverse ontvangsten										

Toelichting op de verplichtingen en uitgaven

Voor alle mutaties op dit artikel geldt dat het betreft het invoegen aan de begroting 2018 en latere jaren van middelen die in 2017 niet besteed werden (eindejaarsmarge).

Budgettaire gevolgen van beleid,

6. Concurrerende, duurzame, veilige agro-, visserij- en voedselketens

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp-begroting 2018 (1)	Mutaties via NVW, motie en amendementen (2)	Stand vastgestelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastgestelde ISB (4)	Mutaties 1° suppletoire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
VERPLICHTINGEN	660.377	8.110	668.487	703.311	50.197	753.508	41.616	43.182	42.193	24.886
Waarvan garantieverplichtingen	123.015		123.015	123.015	0	123.015	0	0	0	0
UITGAVEN	540.378	8.110	548.488	586.388	51.509	637.897	40.882	47.282	42.193	24.886
Waarvan juridisch verplicht (percentage)	97%		97%			97%				
Subsidies	16.275	6.844	23.119	35.919	4.001	39.920	30	30	30	0
Duurzame veehouderij	111		111	111	43	154				
Investeringsregeling duurzame stallen\ vanaf 2017 Stoppersregeling fosfaatreductieplan										
Regeling fijnstofmaatregelen	111		111	111	43	154				
Overig	5.146		5.146	17.946	0	17.946				
Plantaardige productie	400		400	9.200	0	9.200				
Energie-efficiency en hernieuwbare energie glastuinbouw (EHG), voorheen (IMM)										
Marktintroductie energie innovaties (MEI)	4.535		4.535	8.535		8.535				
Overig	211		211	211		211				
Visserij	5.055		5.055	5.055	0	5.055				
Regelingen onder het nieuwe EFMZV	5.055		5.055	5.055	0	5.055				
Overige (uitfinanciering regelingen onder EVF)										
Agrarisch ondernemerschap	5.318		5.318	5.318	0	5.318				
Brede weersverzekering	5.318		5.318	5.318	0	5.318				
Investeringsregeling Jonge Agrariërs										
Flankerend beleid Peisdierhoud-rijen										
Kennisonwikkeling en (agrarische) innovatie	645	6.844	7.489	7.489	3.958	11.447	30	30	30	0
Samenwerking POP Nieuwe uitdagingen										
Overig (onder meer educatie)	645	6.844	7.489	7.489	3.958	11.447	30	30	30	0
Apurement	0		0	0	0	0				
Regeling apurement										
Begrotingsreserves	0		0	0	0	0				
Begrotingsreserve landbouw										
Storting begrotingsreserve apurement										

	Standontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NvW, amende- menten (2)	Stand- vastge- stelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand- vastge- stelde ISB (4)	Mutaties 1° supple- toire begroting (5)	Stand 1° supplettoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
Garanties	5.140		5.140	5.140	0	5.140				
Storting bijdrage begrotingsre- serve Borgstellingsfaciliteit	2.015		2.015	2.015	0	2.015				
Verliesdeclaraties Borgstellingsfaci- liteit	3.125		3.125	3.125	0	3.125				
Opdrachten	103.330	38	103.968	129.068	22.388	151.456	26.462	25.352	21.026	3.635
Duurzame veehouderij	2.498		2.498	17.398	967	18.365	1.101	220	270	300
Mestbeleid	481		481	481	11.829	12.310	12.439	15.403	14.753	- 2.533
Plantaardige productie	3.351		3.351	13.551	- 579	12.972	- 193	- 97	0	0
Plantgezondheid	2.067		2.067	2.067	3.056	5.123	3.083	3.500	3.500	3.500
Diergezondheid en dierenwelzijn	5.145		5.145	5.145	3.726	8.871	4.344	84	0	0
Voedselagenda	16.491		16.491	16.491	- 13.410	3.081				
Voedselveiligheid en kwaliteit	2.944		2.944	2.944	- 1.403	1.541	- 813	- 126	- 126	8
Voedselzekerheid en internationaal en Europees landbouwbeleid	2.641		2.641	2.641	530	3.171				
Visserij	130		130	130	- 75	55	5	5	0	0
Agrarisch ondernemerschap	2.507		2.507	2.507	0	2.507				
Kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie	65.675	38	65.713	65.713	17.747	83.460	6.496	6.363	2.629	2.360
Bidragen aan ZBO's/RWT's	82.181		82.181	82.181	14.081	96.262	281	410	0	0
Medebewind en overige voorma- lige publieke PBO-taken	1.510		1.510	1.510	0	1.510				
Wageningen Research	77.013		77.013	77.013	15.165	92.178	365	410		
College Toelating Gewasbescher- mingsmiddelen en Biociden	988		988	988	0	988				
Centrale Commissie Dierproeven	738		738	738	- 738	0				
ZonMW dierproeven	1.932		1.932	1.932	- 346	1.586	- 84			
Bidragen aan andere begrotings- hoofdstukken	10.217		10.217	10.217	- 6.000	4.217	- 6.000	0		
Diergezondheidsfonds	10.217		10.217	10.217	- 6.000	4.217	- 6.000	0		
Bidragen aan (inter)nationale organisaties	10.026		10.026	10.026	368	10.394	242	242	242	242
FAO en overige contributies	10.026		10.026	10.026	368	10.394	242	242	242	242
Bidragen aan agentschappen	312.609	1.228	313.837	313.837	16.671	330.508	19.867	21.248	20.895	21.009
Nederlandse Voedsel- en Warenau- toriteit	161.858		161.858	161.858	10.800	172.658	18.200	19.700	19.700	19.700
Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland	137.337	1.228	138.565	138.565	3.820	142.385	1.339	1.544	1.144	1.144
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu	5.923		5.923	5.923	1.749	7.672	328	4	51	165
Rijksrederij	7.491		7.491	7.491	302	7.793				
ONTVANGSTEN	40.981	45	41.026	41.026	2.809	43.835				
Agroketens	7.209		7.209	7.209	0	7.209				
Mestbeleid										

	Stand ontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NvW, amende- menten (2)	Stand vastge- stelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastge- stelde ISB (4)	Mutaties 1° supple- toire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
Diergezondheid en dierenwelzijn	500		500	500	1.288	1.788				
Plant- en diergezondheid										
Voedselveiligheid en kwaliteit										
Voedselveiligheid en internationaal	5.926		5.926	5.926	0	5.926				
en Europees landbouwbeleid	6.993		6.993	6.993	302	7.295				
Visserij	245		245	245	0	245				
Agrarisch ondernemerschap										
Kennisonwikkeling en (agrarische)	12.112	45	12.157	12.157	1.200	13.357				
innovatie										
Garanties (provisies Borgstellings- faciliteit)	2.925		2.925	2.925	0	2.925				
Agentschappen										
Onttrekkingen begrotingsreserves	5.071		5.071	5.071	19	5.090				

Toelichting op de verplichtingen

De mutatie op de verplichtingen wordt toegelicht bij de uitgaven. De voornaamste reden voor de toename is dat er middelen van de enveloppes van het Regeerakkoord van de aanvullende post zijn overgeheveld naar de begrotingsstaat van LNV (voor mestbeleid/6^e actieprogramma nitraatrichtlijn en voor Toegepast onderzoek van de TO2 Wageningen Research) en dat er middelen zijn toegevoegd om de gevolgen die de Brexit heeft voor de taken van de NVWA en een aantal ZBO's op te vangen. Daarnaast stijgt het verplichtingen budget als gevolg van bijdragen vanuit andere begrotingsonderdelen.

Toelichting op de uitgaven

Subsidies

Kennisontwikkeling en agrarische innovatie

De mutatie betreft met name de overheveling vanuit het opdrachtenbudget van de Voedselagenda naar het onderdeel Kennisontwikkeling voor de subsidieregeling Duurzaam Door/Jong leren eten € 4,6 mln (zie ook toelichting op Opdrachten). Verder wordt het budget voor de Tegemoetkoming vervroegde afschrijving van milieu-investeringen (Vamil) in 2018 verlaagd met € 0,6 mln, omdat er naar verwachting een lager beroep op de tegemoetkoming gedaan wordt dan eerder geraamd. Met hetzelfde bedrag wordt ook de voor deze uitgave geraamde onttrekking uit de begrotingsreserve verlaagd (dit is onderdeel van het mutatiesaldo op de post «onttrekkingen begrotingsreserves» bij Ontvangsten).

Opdrachten

Mestbeleid

Betreft met name de toevoeging voor LNV van de middelen op uit de regeerakkoord enveloppe «Natuur en waterkwaliteit» ad € 10,7 mln, € 14,2 mln, € 17,8 mln en € 17,3 mln in de jaren 2018 tot en met 2021 voor het 6e Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Het 6e actieprogramma definieert maatregelen die de standaard vormen voor duurzaam en landbouwkundig doelmatig gebruik van stikstof en fosfaat in de Nederlandse landbouw. Het 6e actieprogramma Nitraatrichtlijn is nodig om voor de periode 2018–2021 opnieuw een uitzondering («derogatie») van de Nitraatrichtlijn van de EU te krijgen. Daarnaast wordt voor de monitoring van het actieprogramma Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid (Wageningen Research) over 6 jaren een reeks van ruim € 2 mln per jaar overgeheveld naar het begrotingsonderdeel kennisontwikkeling en (agrarische) innovatie.

Plantgezondheid

De mutatie van € 3,1 mln heeft betrekking op geraamde Brexitkosten als gevolg van extra keuringen door Nak-Tuinbouw en het KwaliteitsControle Bureau.

Diergezondheid

De mutatie van € 3,7 mln heeft met name betrekking op verwachte meerkosten voor In Beslag genomen goederen/dieren (€ 2,3 mln) en circa € 1,4 mln voor preventieve gezondheid en diverse monitoringsprogramma's.

Voedselagenda

Voor de uitvoering van de Voedselagenda wordt € 13,4 mln intern overgeheveld naar andere begrotingsonderdelen van artikel 6. Het gaat met name om de volgende mutaties:

- € 4,6 mln voor de subsidieregeling «Duurzaam door/jong leren eten» door RVO.nl naar het betreffende subsidie instrument «educatie».
- € 2,8 mln voor het project «Data en ICT-gedreven technologie voor een duurzaam voedselsysteem» dat wordt uitgevoerd binnen programmering Wageningen Research en de topsectoren Agri&Food (A&F) en Tuinbouw&Uitgangsmaterialen (T&U).
- € 1,4 mln voor het project «Bestuivers en Groene gewasbescherming» dat wordt uitgevoerd binnen de programmering van Wageningen Research.
- € 1,6 mln voor de doorontwikkeling van de aardappelveredelingstechniek dat wordt uitgevoerd binnen de programmering van Wageningen Research en topsectoren A&F en T&U.
- € 3,2 mln voor het project «nieuwe eiwitten» dat wordt uitgevoerd binnen programmering van Wageningen Research en de topsectoren A&F en T&U.

Kennisontwikkeling en agrarische innovatie

De mutatie van € 17,7 mln heeft voor € 8,8 mln betrekking op de uitvoering door Wageningen Research van de hierboven genoemde projecten van de Voedselagenda. Daarnaast vindt een overboeking plaats van een budget van respectievelijk € 3,9 mln in 2018, € 2,8 mln in 2019 en € 3,7 mln van de EZK begroting voor Wageningen Research voor de oprichting van het Dutch Food Initiative (versterking van het voedingsonderzoek bij WR). Verder diverse overhevelingen uit andere begrotingsonderdelen voor onderzoek door o.a. WR en RIVM.

Bijdragen aan ZBO's en RWT's

Betreft de toevoeging van € 13,2 mln vanuit de aanvullende post in het kader van de enveloppe Toegepast Onderzoek uit het Regeerakkoord voor onderzoek bij de TO2 instelling Wageningen Research (Kamerstuk 33 009, nr.49).

Daarnaast is de raming verhoogd met € 1,2 mln voor de High Containment Unit (HCU). In het «Convenant financiering bestrijding besmettelijke dierziekten 2015 – 2019» is in artikel 17 vastgelegd dat de veehouderijsectoren bijdragen in de kosten van de HCU van Wageningen BioVeterinary Research. Overeengekomen is dat de sectoren in de periode 2017 – 2019 jaarlijks € 0,6 mln bijdragen. Deze bijdrage wordt jaarlijks geïnd via het Diergezondheidsfonds. De bijdragen 2017 en 2018 worden beide geïnd in 2018.

Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken

EZ/LNV heeft vanaf 2015 de bijdrage aan het DGF voor bepaalde sectoren moeten voorfinancieren, onder andere omdat de hoogte van de heffing voor 3 jaar vaststond en niet alle afspraken uit het DGF convenant over de bedragen die voor rekening van de sectoren komen, in de oude heffing konden worden verwerkt. Als gevolg van de wijziging van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (Gwwd) die op 1 januari 2018 van kracht is geworden, kunnen de voorgefinancierde bedragen bij de desbetreffende sectoren in rekening worden gebracht. Daarnaast heeft in 2017 als gevolg van de fipronil contaminatie een aantal bedrijven uitstel van betaling van heffingen aangevraagd. Ook hiervoor heeft EZ/LNV moeten voorfinancieren en de heffingen worden de komende jaren alsnog

ontvangen. Dit leidt tot meer-inkomsten in het DGF. Hierdoor kan de EZ/LNV voeding voor twee jaar met € 6 mln naar beneden worden bijgesteld.

Bijdrage agentschappen

De agentschapsbijdrage voor NVWA is met € 10,8 mln in 2018 oplopend tot € 19,7 mln in 2021 en verdere jaren opgehoogd voor de geraamde kosten samenhangend met de Brexit.

De agentschapsbijdrage aan RVO.nl is met € 1,9 mln verhoogd voor de werkzaamheden in 2018 voor de ZBO Centrale Commissie Dierproeven (CCD). Daarnaast is er € 1,8 mln extra HGIS-budget toegevoegd voor LNV attaches, Brexit en koerscorrecties en loon- en prijsbijstelling.

De agentschapsbijdrage voor het RIVM is opgehoogd met € 1,7 mln voor het klimaatprogramma en voor het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Voor het PAS komen middelen beschikbaar voor onder meer actieplan ammoniak, AERIUS, en tariefstijgingen.

Toelichting op de ontvangsten

Diergezondheid en dierenwelzijn

- Betreft verwachte ontvangen van circa € 0,8 mln uit leges. Het bedrijfsleven betaalt aan de CCD leges voor een vergunning aanvraag. Deze ontvangsten worden gebruikt om de kosten van de CCD te dekken.
- Een leges ontvangst van € 0,5 mln is geraamd voor de administratieve verwerking/registratie van de overdracht van fosfaatrechten.

Kennisontwikkeling en agrarische innovatie

Betreft de bijdragen van de veehouderijsectoren in de kosten van de HCU ad. € 1,2 mln. Zie ook de toelichting hiervoor bij Bijdragen aan ZBO's en RWT's.

Toelichting op de begrotingsreserves

Begrotingsreserve Landbouw

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2018	26.679
- Geraamde onttrekking	- 1.912
Stand (raming) per 31/12/2018	24.767

De onttrekking wordt gedaan om uitgaven voor verplichtingen die eerder zijn aangegaan, te kunnen doen. De grootste posten zijn:

- uitgaven voor projecten die bijdragen aan een duurzame cacaoconsumptie en productie, die gefinancierd worden uit de vorig jaar aan de begrotingsreserve toegevoegde rentebaten van het cacao-bufferstockfonds dat beheerd werd door het voormalig Productschap Akkerbouw,
- College Toelating Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden (Ctgb) voor beleidsadviesing,
- Uitgaven voor projecten duurzame landbouw.

Begrotingsreserve Visserij

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2018	17.444
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	
Stand (raming) per 31/12/2018	17.444

Begrotingsreserve Borgstellingsfaciliteit

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2018	14.166
+ Geraamde storting	2.015
- Geraamde onttrekking	- 178
Stand (raming) per 31/12/2018	16.003

Begrotingsreserve Apurement

Bedragen x € 1.000

Stand 1/1/2018	101.834
+ Geraamde storting	
- Geraamde onttrekking	- 3.000
Stand (raming) per 31/12/2018	98.834

De op de begroting gereserveerde middelen voor de regeling apurement (voor eventuele correcties en boetes die worden opgelegd door de Europese Commissie) worden naar beneden bijgesteld, omdat de reserve naar huidige inzichten toereikend is.

Budgettaire gevolgen van beleid,

7. Groen onderwijs van hoge kwaliteit

(Eerste suppletioire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NVW, (2)	Stand vastgestelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Mutaties 1 ^e supple- toire begroting (4)	Stand 1 ^e suppletioire begroting (5)=(3+4)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
VERPLICHTINGEN									
UITGAVEN	862.952	- 862.952	0						
Waarvan juridisch verplicht	809.377	- 809.377	0						
	100%								
Garanties	0		0						
Schatkistbankieren									
Bekostiging	783.726	- 783.726	0						
WO-groen	193.712	- 193.712	0						
HBO-groen	90.648	- 90.648	0						
MBO-groen	164.043	- 164.043	0						
Wachtgelden	14.489	- 14.489	0						
VMBO-groen	318.966	- 318.966	0						
Stichting Samenwerking Beroeps- derwijs Bedrijfsleven (SBB) voorheen Aequor	1.868	- 1.868	0						
Subsidies	24.138	- 24.138	0						
Aanvullende onderwijssubsidies	22.822	- 22.822	0						
Ontwikkeling en beheer natuurkwali- teit	1.247	- 1.247	0						
Educatie	69	- 69	0						
Opdrachten	38	- 38	0						
Kennisverspreidingsprojecten	38	- 38	0						
Bidragen aan agentschappen	1.475	- 1.475	0						
Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland	1.228	- 1.228	0						
Dienst Uitvoering Onderwijs	247	- 247	0						
ONTVANGSTEN	75	- 75	0						

Toelichting

Bij de eerste nota van wijziging op de begroting 2018 (Tweede Kamer, 2017-2018, 34 775 XIII, nr. 8) zijn de budgetten voor Groen onderwijs grotendeels overgegaan naar de begroting van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII). Het restantbudget op het beleidsartikel 7 is overgeheveld naar het beleidsartikel 6 (Concurrerende, duurzame, veilige agro-, visserij- en voedselketens).

Budgettaire gevolgen van beleid,

8. Natuur en biodiversiteit

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp-ontworp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NVW, motie en amendementen (2)	Stand vastgestelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastgestelde ISB (4)	Mutaties 1° suppletoire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
VERPLICHTINGEN	104.964		104.964	111.564	- 1.714	109.850	- 10	- 10	- 35	91
UITGAVEN	105.204		105.204	111.804	- 1.963	109.841	- 65	- 10	- 35	91
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>	90%		90%	90%		90%				
Subsidies	2.555		2.555	2.555		2.555				
Vermaatschappelijking Natuur en Biodiversiteit	1.020		1.020	1.020		1.020				
Natuur en biodiversiteit op land	763		763	763		763				
Beheer Kroondomein	772		772	772		772				
Leningen	27.345		27.345	27.345		27.345				
Rente en aflossingen voor bestaande leningen (EHS & PNB)	27.345		27.345	27.345		27.345				
Oprachten	20.371		20.371	26.971	- 2.204	24.767	- 156	- 101	- 126	0
Natuur en Biodiversiteit Grote wateren	7.792		7.792	7.792	-434	7.297	-133	-112	-112	0
Vermaatschappelijking Natuur en Biodiversiteit	4.924		4.924	4.924	-1.345	3.579	-14	-14	-14	0
Overige stelsel activiteiten	1.931		1.931	1.931	-233	1.698	-34	0	0	0
Internationale Samenwerking	3.648		3.648	3.648	0	3.648	0	0	0	0
Natuur en Biodiversiteit op land	1.653		1.653	1.653	-192	1.522	25	25	0	0
Caribisch Nederland	423		423	423	0	423	0	0	0	0
Klimaatimpuls natuur en biodiversiteit				6.600	0	6.600	0	0	0	0
Bidragen aan medeoverheden	600		600	600		600				
Caribisch Nederland	600		600	600		600				
Bidragen aan ZBO's/RWT's	25.952		25.952	25.952		25.952				
Staatsbosbeheer	25.952		25.952	25.952		25.952				
Bidragen aan (inter)nationale organisaties	1.097		1.097	1.097	241	1.338	91	91	91	91
Contributies	1.097		1.097	1.097	241	1.338	91	91	91	91
Bidragen aan agentschappen	27.284		27.284	27.284		27.284				
Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland	17.871		17.871	17.871		17.871				
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit	9.413		9.413	9.413		9.413				
ONTVANGSTEN	57.180		57.180	57.180		57.180				
Landinrichtingsrente	37.259		37.259	37.259		37.259				

	Stand ontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NvW, motie en amendementen (2)	Stand vaste- stelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastge- stelde ISB (4)	Mutaties 1° supple- toire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
Verkoop gronden	15.000		15.000	15.000		15.000				
Overige	4.921		4.921	4.921		4.921				

Toelichting op de verplichtingen en uitgaven

Bij het onderdeel opdrachten is onder meer een bedrag van € 1,4 mln overgeheveld naar artikel 6 voor ontwikkeling, onderzoek en metingen in het kader de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Daarnaast is € 0,3 mln overgeheveld naar de provincie Gelderland voor Nationaal Park de Hoge Veluwe.

4. De niet-beleidsartikelen

40. Apparaat EZK

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NVW, motie en amende- menten (2)	Stand vastge- steide begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastge- steide ISB (4)	Mutaties 1° supple- toire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
VERPLICHTINGEN	340.475	- 40.354	300.121	301.121	37.691	338.812	21.236	12.482	4.438	3.747
UITGAVEN	340.475	- 40.354	300.121	301.121	37.691	338.812	21.236	12.482	4.438	3.747
Personele uitgaven	240.636	- 34.396	206.240	207.240	3.997	211.237	4.737	1.152	- 148	- 148
- waarvan eigen personeel	209.452	- 29.939	179.513	180.383	8.093	188.476	10.730	8.776	7.476	7.476
- waarvan externe inhuur	8.447	- 1.207	7.240	7.275	1.462	8.737	876	876	876	876
- waarvan overige personele uitgaven	22.737	- 3.250	19.487	19.582	- 5.558	14.024	- 6.869	- 8.500	- 8.500	- 8.500
Materiële uitgaven	99.839	- 5.958	93.881	93.881	33.694	127.575	16.499	11.330	4.586	3.895
- waarvan ICT ¹	7.665	- 802	6.863	6.863	5.000	11.863	5.000	4.000	2.000	2.000
- waarvan bijdrage aan SSO's (exclusief DICTU)	25.572	- 2.674	22.898	22.898	- 1.908	20.990	- 1.908	- 1.908	- 1.908	- 1.908
- waarvan SSO DICTU	42.874		42.874	42.874	22.801	65.675	7.007	5.007	7	
- waarvan overige materiële uitgaven	23.728	- 2.482	21.246	21.246	7.801	29.047	6.400	4.231	4.487	3.803
ONTVANGSTEN	39.393	- 1.500	37.893	37.893	- 323	37.570	- 9.504	- 9.114	9.149	- 8.780

¹ Het totaal van de ICT uitgaven van het kerndepartement en buitendiensten bestaan uit de ICT-uitgaven geraamd onder de post materiële uitgaven en de bijdrage aan de SSO DICTU.

Toelichting op de verplichtingen en uitgaven

Personele uitgaven

De mutaties bij het onderdeel personele uitgaven worden met name veroorzaakt door:

- Een verhoging van het personeelsbudget bij DG ETM van € 5,2 mln (2018 e.v.). Dit gelet op de ambities uit het Regeerakkoord en de noodzakelijke versterking van de klimaat- en energiedirecties.
- Een verhoging van de raming voor personele uitgaven naar aanleiding van het afgesloten cao uit 2017 (€ 1,3 mln structureel).
- Verder zijn personeelsbudgetten verhoogd voor extra uitgaven voor de onderzoeksfase van de omgevingswet, het aannemen van extra Rijkstrainees, en extra inzet van de directie Europese en Internationale Zaken in het kader van de Brexit.
- De benodigde verhogingen zijn voor een deel gedekt door herprioritering op de personeelsgerelateerde uitgaven.

Materiële uitgaven

De mutaties bij het onderdeel materiële uitgaven worden met name veroorzaakt door:

- ICT-uitgaven (€ 5 mln in zowel 2018 als in 2019, € 4 mln in 2020 en structureel € 2 mln vanaf 2021) door de invoering van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).
- Een afname van het budget door overheveling van meerjarig budget naar de begroting van het Ministerie van Binnenlandse Zaken als bijdrage aan de kosten voor de dienstverlening en centrale archiefservice van P-Direkt (€ 1,9 mln).
- Er is in 2018 een extra bijdrage nodig aan het agentschap DICTU van € 22,8 mln ten behoeve van diverse ICT-ontwikkelingen bij de organisatieonderdelen van EZK en LNV. Dit wordt onder meer ingezet voor additionele capaciteit voor informatiebeveiliging (€ 7,4 mln), hogere projectkosten van de Cloudwerkplek (€ 5,8 mln), het beheer van de ToegangsVerleningsService (€ 3,3 mln) en kosten van softwarelicenties (€ 2,5 mln).
- Overige bijdragen, waaronder de overheveling van internationale uitwisselingsprogramma's van het kerndepartement naar RVO (€ 2,3 mln), de bijdrage aan RVO voor de uitvoering van de Unit Omgevingskennis (€ 1,1 mln) en het vervangen van het management informatiesysteem van SodM (€ 2,5 mln voor 2018).

Toelichting op de ontvangsten

De mutaties bij de ontvangsten worden met name veroorzaakt door:

- De bijstelling van de raming van de ontvangsten uit de markt van de Autoriteit Consument en Markt is met € 7,5 mln verlaagd van € 23,5 mln naar € 16 mln. Afgelopen jaren is gebleken dat de oude raming niet behaald kan worden.
- Door de nieuwe mijnbouwregeling is het mogelijk om bepaalde taken van Vergunningverlening door te belasten aan de markt, waardoor de ontvangsten stijgen (€ 1,5 mln in 2018 en structureel € 0,8 mln vanaf 2019).

41. Nominaal en Onvoorzien EZK

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NvW, motie en amende- menten (2)	Stand vastge- stelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand vastge- stelde ISB (4)	Mutaties 1° supple- toire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
VERPLICHTINGEN	2.500		2.500	2.500	47.115	49.615	44.255	43.882	43.647	43.103
UITGAVEN	2.500		2.500	2.500	47.115	49.615	44.255	43.882	43.647	43.103
41.10 Prijsbijstelling	0		0	0	19.184	19.814	18.619	18.702	18.545	17.807
41.20 Loonbijstelling	0		0	0	29.762	29.762	28.136	27.680	27.602	27.796
41.30 Onvoorzien	0		0	0	669	669				
41.40 Nog te verdelen	2.500		2.500	2.500	- 2.500	0	- 2.500	- 2.500	- 2.500	- 2.500

Toelichting

Loon- en prijsbijstelling

Bij Voorjaarsnota 2018 is de loon- en prijsbijstellingstranche 2018 uitgedeeld. De loonbijstelling betreft de vergoeding voor de stijging van de contractloonontwikkeling en de stijging van de sociale lasten voor de overheidswerkgever. De prijsbijstelling betreft de verwerking van de stijging van de diverse prijsindexen. De loon- en prijsbijstellingstranche 2018 zal bij de eerst volgende begrotingsronde uitgedeeld worden aan de relevante loon- en prijsgevoelige onderdelen.

Onvoorzien

Bij Voorjaarsnota heeft de uitkering van de eindejaarsmarge 2017 (€ 20,9 mln) plaatsgevonden. Het grootste deel (€ 20,3 mln) van de eindejaarsmarge is bij Voorjaarsnota 2018 ingezet op de diverse artikelen voor problematiek.

Nog te verdelen

Het kabinet heeft totaal € 26 mln beschikbaar gesteld voor het aanpakken van cyberspionage en -sabotage, de bestrijding van cybercrime, en het opzetten van een Digital Trust Centre (DTC) om MKB-bedrijven in staat te stellen hun eigen cybersecurity te organiseren. Hiervan was in 2017 € 2,5 mln per jaar gereserveerd op de EZ-begroting. Voor het opzetten van een DTC is het budget bij Voorjaarsnota 2018 overgeheveld naar de artikelen 1 en 40.

42. Apparaat LNV

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NvW, motie en amende- menten (2)	Stand vastge- stelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand na ISB (4)	Mutaties 1° supple- toire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
VERPLICHTINGEN UITGAVEN	0	41.354	41.354			41.354				
	0	41.354	41.354			41.354				
Personele uitgaven		35.303	35.303			35.303				
– waarvan eigen personeel		30.714	30.714			30.714				
– waarvan externe inhuur		1.412	1.412			1.412				
– waarvan overige personele uitgaven		3.177	3.177			3.177				
Materiële uitgaven		6.051	6.051			6.051				
– waarvan ICT		787	787			787				
– waarvan bijdrage aan SSO's (exclusief DICTU)		2.723	2.723			2.723				
– waarvan SSO DICTU		0	0			0				
– waarvan overige materiële uitgaven		2.541	2.541			2.541				
ONTVANGSTEN	0	1.500	1.500			1.500				

Toelichting op de verplichtingen en uitgaven

De mutaties van LNV worden in 2018 verantwoord op artikel 40. Gedurende 2018 zijn de beide Ministeries EZK en LNV nog te zeer met elkaar verweven om een boekhoudkundige uitsplitsing van de apparaatuitgaven te kunnen maken. Bij Slotwet zal op basis van een in het najaar 2018 vast te stellen verdeelsleutel een toerekening plaatsvinden naar de artikelen 40 en 42. De begrotingsstanden van de artikelen 40 en 42 zullen bij Slotwet aangepast worden aan de realisaties.

43. Nominaal en Onvoorzien LNV

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NvW, motie en amende- menten (2)	Stand vastge- stelde begroting 2018 (3)=(1+2)	Stand na ISB (4)	Mutaties 1° supple- toire begroting (5)	Stand 1° suppletoire begroting (6)=(4+5)	Mutatatie 2019	Mutatatie 2020	Mutatatie 2021	Mutatatie 2022
VERPLICHTINGEN	0		0	0	64.755	64.755	63.200	44.200	39.200	37.200
UITGAVEN	0		0	0	64.755	64.755	63.200	44.200	39.200	37.200
43.10 Prijsbijstelling										
43.20 Loonbijstelling										
43.30 Onvoorzien										
43.40 Nog te verdelen			0	0	64.755	64.755	63.200	44.200	39.200	37.200

Toelichting

Bij de 1^e suppletoire begroting is voor het jaar 2018 € 50 mln toegevoegd voor de herinrichting van LNV/EZK. Daarnaast is de eindejaarsmarge 2017 van € 14,8 mln toegevoegd aan de begroting van LNV, de toedeling naar de relevante onderdelen zal bij Miljoenennota verwerkt worden.

Meerjarig wordt voor de inrichting van het nieuwe Ministerie van LNV en de herinrichting van het Ministerie van EZK (beide voormalig EZ) een generale bijdrage gedaan van € 37,2 mln, die bestaat uit een structureel bedrag van € 24,2 mln voor extra personeel, ICT en materiële kosten en € 13,0 mln structureel voor voornamelijk ICT- en uitvoeringsgerelateerde problematiek bij LNV. Daarnaast wordt nog eens € 69,9 mln incidenteel over de periode 2018–2021 aan de inrichting besteed, hoofdzakelijk aan ICT voor de herinrichting van het departement en andere ICT-problematiek.

5. De agentschappen

Agentschap Telecom (AT)

Exploitatieoverzicht baten-lastenagentschap AT

Suppletoire begroting 2018 (Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-)1 ^e suppletoire begroting	(3)=(1)+(2) Totaal geraamd
Baten			
Omzet moederdepartement	17.939	2.400	20.339
Omzet overige departementen	64		64
Omzet derden	22.421		22.421
Rentebaten			
Vrijval voorzieningen			
Bijzondere baten	300	4.487	4.787
Totaal baten	40.724	6.887	47.611
Lasten			
Apparaatskosten	41.097	6.700	47.797
– Personele kosten	25.676	1.678	27.354
– <i>Waarvan eigen personeel</i>	<i>21.248</i>	<i>1.510</i>	<i>22.758</i>
– <i>Waarvan externe inhuur</i>	<i>2.361</i>	<i>168</i>	<i>2.529</i>
– <i>Waarvan overige personele kosten</i>	<i>2.067</i>	<i>0</i>	<i>2.067</i>
– Materiële kosten	15.421	5.022	20.443
– <i>Waarvan apparaat ICT</i>			
– <i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>	<i>8.660</i>	<i>4.300</i>	<i>12.960</i>
– <i>Waarvan overige materiële kosten</i>	<i>6.761</i>	<i>722</i>	<i>7.483</i>
Rentelasten	50		50
Afschrijvingskosten	1.500		1.500
– Materieel	1.500		1.500
– <i>Waarvan apparaat ICT</i>			
– Immaterieel			
Overige lasten	75		75
– <i>Dotaties voorzieningen</i>	<i>75</i>		<i>75</i>
– <i>Bijzondere lasten</i>			
Correctie kosten GAMMA	– 1.000		– 1.000
Totaal lasten	41.722	6.700	48.422
Saldo van baten en lasten	– 998	187	– 811

Toelichting op de baten

Omzet moederdepartement

Voor de implementatie van de EU-richtlijn Netwerk Informatie Beveiliging (NIB) heeft AT de opdracht gekregen om de toezichthouder te zijn zoals benodigd op grond van de Cybersecuritywet. De kosten die AT hiervoor in rekening brengt zijn € 2,4 mln. in 2018 oplopend tot structureel € 4 mln. in 2020.

Bijzondere baten

De mutatie bij bijzondere baten betreft bijdragen van het moederdepartement ter compensatie van tekorten in de bedrijfsvoering. De Rijksbegrotingsvoorschriften schrijven voor dat bijzondere baten/lasten die voortvloeien uit normale bedrijfsuitoefening op grond van aard of omvang of het incidentele karakter apart worden gepresenteerd.

AT heeft het project DIGI-AT ingezet om het primaire proces verder te digitaliseren. Hiervoor heeft AT gekozen voor de standaard oplossing Zaak Gericht Werken (ZGW) van DICTU. Dit zal ingericht moeten worden conform de eisen die de processen van AT hieraan stellen. Een deel van de benodigde investering past niet binnen de middelen die AT hiervoor had gereserveerd en komen daarmee bovenop de reguliere ICT-kosten. Het betreft € 4,3 mln. in 2018.

Verder heeft het resultaat van AT van 2017 geleid tot een klein negatief eigen vermogen (€ 187.000). Dit is in de 1° suppletore begroting aangezuiverd.

Toelichting op de lasten

De mutatie op de lasten is in overeenstemming met de baten met uitzondering van het bedrag bestemd voor het aanzuiveren van het eigen vermogen (€ 187.000).

Kasstroomoverzicht AT

Suppletore begroting 2018 (Eerste suppletore begroting) (Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^o supple- toire begroting	(3)=(1)+(2) Stand 1 ^o suppletoire begroting
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2018	3.257	2.523	5.780
Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)	40.724	6.887	47.611
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)	- 40.221	- 6.700	- 46.921
2. Totaal operationele kasstroom	503	187	690
Totaal investeringen (-/-)	- 4.000	- 2.200	- 6.200
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)			
3. Totaal investeringskasstroom	- 4.000	- 2.200	- 6.200
Enmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)			
Enmalige storting door het moederdepartement (+)			
Aflossingen op leningen (-/-)	- 655		- 655
Beroep op leenfaciliteit (+)	4.000	2.200	6.200
4. Totaal financieringskasstroom	3.345	2.200	5.545

Omschrijving	(1) Vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e supple- toire begroting	(3)=(1)+(2) Stand 1 ^e suppletoire begroting
5. Rekening-courant RHB 31 december 2018 (=1+2+3+4)	3.105	2.710	5.815

Toelichting

De stand Rekening-courant RHB 1 januari 2018 is in overeenstemming gebracht met de Jaarrekening 2017. Dit betreft een mutatie van € 2,5 mln. Verder heeft het resultaat van AT van 2017 geleid tot een klein negatief eigen vermogen (€ 187.000). Dit is in de 1^e suppletoire begroting aangezuiverd. Het beroep op de leenfaciliteit is met € 2,2 mln. bijgesteld in overeenstemming met de geprognosticeerde investeringen.

Dienst ICT Uitvoering (DICTU)

Exploitatieoverzicht baten-lastenagentschap DICTU

Suppletoire begroting 2018 (Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-)1 ^e suppletoire begroting	(3)=(1)+(2) Totaal geraamd
Baten			
Omzet moederdepartement	204.337	19.282	223.619
Omzet overige departementen	33.896	8.051	41.947
Omzet derden	108	183	291
Rentebaten			
Vrijval voorzieningen			
Bijzondere baten			
Totaal baten	238.341	27.516	265.857
Lasten			
Apparaatskosten	215.305	23.798	239.103
– Personele kosten	124.392	18.248	142.640
<i>Waarvan eigen personeel</i>	<i>67.335</i>	<i>2.221</i>	<i>69.556</i>
<i>Waarvan externe inhuur</i>	<i>990</i>	<i>72.094</i>	<i>73.084</i>
<i>Waarvan overige personele kosten</i>	<i>56.067</i>	<i>- 56.067</i>	<i>0</i>
– Materiële kosten	90.913	5.550	96.463
<i>Waarvan apparaat ICT</i>	<i>32.813</i>	<i>- 6.337</i>	<i>26.476</i>
<i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>	<i>15.050</i>	<i>- 2.583</i>	<i>12.467</i>
<i>Waarvan overige materiële kosten</i>	<i>43.050</i>	<i>14.470</i>	<i>57.520</i>
Rentelasten	100	- 50	50
Afschrijvingskosten	21.636	3.768	25.404
– Materieel	14.800	- 1.468	13.332
<i>Waarvan apparaat ICT</i>			
– Immaterieel	6.836	5.236	12.072
Overige lasten	1.300	0	1.300
<i>– Dotaties voorzieningen</i>	<i>1.300</i>	<i>0</i>	<i>1.300</i>
<i>– Bijzondere lasten</i>			
Totaal lasten	238.341	27.516	265.857
Saldo van baten en lasten	0	0	0

Toelichting op de baten

De omvang van de dienstverlening is sterker toegenomen dan ten tijde van het vaststellen van de begroting werd verwacht.

De groei van de omzet bij het moederdepartement vindt met name plaats op het gebied van regulier beheer van applicaties en de ontwikkeling, uitrol en beheer van de Cloudwerkplek.

De groei van de omzet bij overige departementen komt met name door de implementatie van het Zaak Gericht Werken platform («De Rijkszaak») bij de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Raad voor Strafrechttoepassing en Jeugdbescherming van het Ministerie van Justitie en Veiligheid.

De groei van de omzet bij derden komt door een groei van de dienstverlening aan Staatsbosbeheer ten opzichte van de begroting.

Toelichting op de lasten

Om aan de gestegen vraag naar ICT-dienstverlening te kunnen voldoen nemen de personele kosten toe met € 18,2 mln. ten opzichte van de begroting. Er is een verschuiving zichtbaar in de posten externe inhuur en overige personele kosten inhuur conform een aanpassing van de richtlijn externe inhuur in de Rijksbegrotingsvoorschriften 2018. Hierbij wordt inhuur voor onderhoud en beheer van ICT-systemen verantwoord onder externe inhuur en niet meer onder overige personele kosten.

De materiële kosten nemen toe met € 5,6 mln. ten opzichte van de begroting. In de materiële kosten vindt een verschuiving van kosten plaats als gevolg van de overgang van de huidige werkplek naar de Cloudwerkplek. De huidige werkplek wordt onderhouden en beheerd door een externe leverancier die onder de post «waarvan apparaat ICT» wordt verantwoord. De Cloudwerkplek wordt door DICTU zelf beheerd en onderhouden, waardoor de eigen materiële kosten en aangeschafte licenties zijn toegenomen, die onder de post «waarvan overige materiële kosten» wordt verantwoord. Als gevolg hiervan neemt de post «waarvan apparaat ICT» af en de post «waarvan overige materiële kosten» toe.

De afschrijvingskosten ten opzichte van de begroting nemen toe met € 3,8 mln. Deze stijging komt met name door de Cloudwerkplek, die gedurende 2018 de huidige werkplek gaat vervangen.

Suppletoire begroting 2018 (Eerste suppletoire begroting), Kasstroomoverzicht DICTU (Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e supple- toire begroting	(3)=(1)+(2) Stand 1 ^e suppletoire begroting
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2018	6.971	12.223	19.194
Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)	238.341	27.516	265.857
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)	- 216.705	- 23.748	- 240.453
2. Totaal operationele kasstroom	21.636	3.768	25.404
Totaal investeringen (-/-)	- 35.000	- 10.000	- 45.000
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)			
3. Totaal investeringskasstroom	- 35.000	- 10.000	- 45.000
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)			
Eenmalige storting door het moederdepartement (+)			
Aflossingen op leningen (-/-)	- 22.900	- 1.540	- 24.440
Beroep op leenfaciliteit (+)	35.000	9.000	44.000 ¹

Omschrijving	(1) Vastgestelde begroting	(2) Mutaties (+of-) 1 ^e supple- toire begroting	(3)=(1)+(2) Stand 1 ^e suppletoire begroting
4. Totaal financieringskasstroom	12.100	7.460	19.560
5. Rekening-courant RHB 31 december 2018 (=1+2+3+4)	5.707	13.451	19.158

¹ Van dit leenplafond is een bedrag van € 35,5 mln nog onder voorbehoud van de specifieke invulling.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl)

Exploitatieoverzicht baten-lastenagentschap RVO.nl

Suppletoire begroting 2018 (Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	- 1	- 2	(3)=(1)+(2)
	Vastgestelde begroting	Mutaties (+of-)1 ^e suppletoire begroting	Totaal geraamd
Baten			
Omzet moederdepartement	315.741	- 75.633	240.108
Omzet overige departementen	120.015	179.307	299.322
Omzet derden	28.504	1.292	29.796
Rentebaten	10		10
Vrijval voorzieningen			
Bijzondere baten	2.700		2.700
Totaal baten	466.970	104.966	571.936
Lasten			
Apparaatskosten	454.281	104.966	559.247
- Personele kosten	270.838	59.413	330.251
<i>Waarvan eigen personeel</i>	<i>229.900</i>	<i>19.768</i>	<i>249.668</i>
<i>Waarvan externe inhuur</i>	<i>28.303</i>	<i>38.559</i>	<i>66.862</i>
<i>Waarvan overige personele kosten</i>	<i>12.635</i>	<i>1.086</i>	<i>13.721</i>
- Materiële kosten	183.443	45.553	228.996
<i>Waarvan apparaat ICT</i>			
<i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>	<i>100.710</i>	<i>8.659</i>	<i>109.369</i>
<i>Waarvan overige materiële kosten</i>	<i>82.733</i>	<i>36.894</i>	<i>119.627</i>
Rentelasten	28		28
Afschrijvingskosten	12.661		12.661
- Materieel	2.360		2.360
<i>Waarvan apparaat ICT</i>			
- Immaterieel	10.301		10.301
Overige lasten			
- <i>Dotaties voorzieningen</i>			
- <i>Bijzondere lasten</i>			
Totaal lasten	466.970	104.966	571.936
Saldo van baten en lasten	0	0	0

Toelichting op de baten

Omzet moederdepartement

De begrote omzet in de ontwerpbegroting is gebaseerd op de eerste prognoses van het opdrachtenpakket voor 2018. De begroting wordt nu aangepast aan de definitieve opdrachtverlening 2018:

- De omzet DG Bedrijfsleven & Innovatie (B&I) stijgt met € 7,7 mln voor de uitvoering van diverse programma's. De overheveling van de aanvullende opdrachten aan RVO voor NIA/Invest-NL in opbouw is

opgenomen (€ 4,9 mln). Daarnaast een saldering van diverse programma's, onder andere de aanvullende opdracht voor het octrooicentrum Nederland (OCNL) en de vaststelling van oude verplichtingen Pieken in de Delta (€ 1,1 mln). Ook bijdragen van R&ICT voor verschillende programma's zijn opgenomen (€ 0,7 mln). De overige mutaties betreffen onder andere: Klimaatenvolp, HGIS, SEED business angels en nog een aantal kleinere programma's (totaal € 1,0 mln).

- De omzet DG ETM neemt toe met € 2,6 mln in verband met de uitvoering van projecten in het kader van de Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE+) (€ 0,8 mln), overheveling van budget VWS voor energie besparing sportaccommodaties
- (€ 0,6 mln) en diverse andere regelingen (€ 1,2 mln).
- De omzet Overig neemt toe met € 4,5 mln. Dit betreft een opdracht vanuit EZK in verband met de uitvoering van Concordaat, WIM/END, END/END en END (€ 2,3 mln) en een toevoeging van € 2,2 mln ten behoeve van de opdracht aan het Inkoop Uitvoering Centrum (IUC).

Daarnaast is sprake van herverdeling van opdrachten. De opdracht van DG Agro & Natuur (A&N) is in verband met de heroprichting van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) verschoven van Omzet moederdepartement naar Omzet overige departementen (€ 156,4 mln). Tot slot is de opdracht van DG Groningen Bovengronds toegevoegd bij omzet moederdepartement (€ 65,9 mln).

Omzet overige departementen

De omzet overige departementen is in lijn gebracht met de definitieve opdrachtverlening 2018 aan RVO.nl:

- Voor de LNV opdracht is extra geld voor werkzaamheden van de ZBO Centrale Commissie Dierproeven (CCD) (€ 2,0 mln) beschikbaar gesteld.
- De opdracht van BuZa is € 10,3 mln hoger omdat de definitieve opdracht 2018 hoger is dan geraamd.
- BZK stijgt met € 7,9 mln. Dat wordt veroorzaakt door de overheveling van de opdracht Digitale Overheid vanuit DG B&I (€ 6,7 mln). Verder is de definitieve opdracht hoger dan geraamd (€ 1,2 mln).
- Bij de overige opdrachtgevers is de definitieve opdracht hoger dan geraamd. De grootste hiervan zijn I&W, € 1,8 mln en OCW € 1,0 mln.

Daarnaast is de opdracht van het Ministerie van LNV verschoven van Omzet moederdepartement naar Omzet overige departementen (€ 156,4 mln).

Omzet Derden

De omzet Derden is in lijn gebracht met de definitieve opdrachtverlening 2018.

Toelichting op de lasten

De hogere lasten van € 105,0 mln. betreffen de uitvoeringskosten van de hierboven genoemde (toegevoegde) taken. De uitvoeringskosten bestaan uit personele- en materiële kosten. De personele kosten vallen uiteen in ambtelijke loonkosten en kosten van inhuur van externen. Met name de uitbreiding van werkzaamheden wordt door RVO.nl uitgevoerd met extern personeel. De grootste stijging is, zoals bij de toelichting baten al benoemd, de opdracht van de DG Groningen Bovengronds voor € 65,9 mln.

**Suppletoire begroting 2018 (Eerste suppletoire begroting), Kasstroomoverzicht
RVO.nl (Bedragen x € 1.000)**

Omschrijving	- 1	- 2	(3)=(1)+(2)
	Vastgestelde begroting	Mutaties (+of-)	Stand
		1 ^e suppletoire begroting	1 ^e suppletoire begroting
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2018	39.673	29.328	69.001
Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)	460.789		460.789
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)	- 463.128		- 463.128
2. Totaal operationele kasstroom	- 2.339		- 2.339
Totaal investeringen (-/-)	- 15.000	2.900	- 12.100
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)			
3. Totaal investeringskasstroom	- 15.000	2.900	- 12.100
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)			
Eenmalige storting door het moederdepartement (+)			
Aflossingen op leningen (-/-)	- 5.579	- 997	- 6.576
Beroep op leenfaciliteit (+)	15.000	- 2.900	12.100
4. Totaal financieringskasstroom	9.421	- 3.897	5.524
5. Rekening-courant RHB 31 december 2018 (=1+2+3+4)	31.755	28.331	60.086

Het saldo rekening-courant is aangepast naar de realisatiestand per 1-1-2018.

Het beroep op de leenfaciliteit in lijn gebracht met het vastgestelde leenplafond voor 2018, € 12,1 mln.

6. Het Diergezondheidsfonds (DGF)

(Eerste suppletoire begroting) (Bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp- begroting 2018 (1)	Mutaties via NVW, ISB, motie en amende- menten (2)	Stand vastge- stelde begroting 2018 (3=1+2)	Mutaties 1° supple- toire begroting (4)	Stand 1° suppletoire begroting (5=3+4)	Mutatie 2019	Mutatie 2020	Mutatie 2021	Mutatie 2022
01 Bewaking en bestrijding van dierziekten en voorkomen en verminderen van welzijnsproblemen									
Verplichtingen									
Uitgaven	34.507		34.507	19.396	53.903				
waarvan juridisch verplicht	70%		34.507	19.396	53.903				
Beginsaldo					70%				
Programma-uitgaven	34.507		34.507	19.396	19.396				
Oprichtingen									
1. Bewaking van dierziekten	34.507		34.507		34.507				
2. Bestrijding van dierziekten	18.811		18.811		18.811				
3. Voorkomen en verminderen van welzijnsproblemen	13.436		13.436		13.436				
4. Overig	2.260		2.260		2.260				
Ontvangsten									
Ontvangsten van EZ	34.507		34.507	19.396	53.903				
Ontvangsten van EU m.b.t. salmonella bewaking en bestrijding	10.217		10.217	19.396	29.613				
Ontvangsten van sector	2.750		2.750		2.750				
	21.540		21.540		21.540				

Toelichting

In 2017 is op de DGF-begroting een positief eindsaldo ontstaan van € 19,4 mln. Dit bedrag wordt in 2018 conform de gebruikelijke systematiek toegevoegd aan de uitgaven en ontvangsten van het fonds.